

Biochemie

3.část

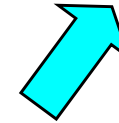
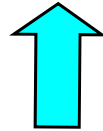
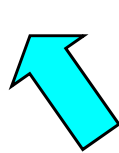
© Biochemický ústav LF MU 2008 - (H.P.)

PŘEHLED METABOLISMU ŽIVIN

struktura

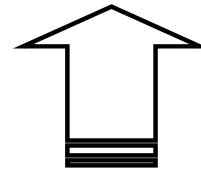
funkce

regulace

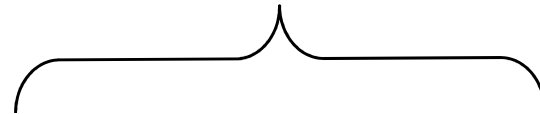

ENERGIE

Nezbytná pro každý živý organismus

Metabolismus

Pochody k získání energie

Pochody využívající energie

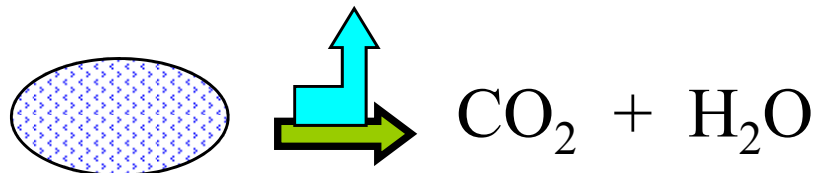
(volné energie)

Metabolické děje

Exergonické děje

$$(\Delta G < 0)$$

Uvolní se volná energie

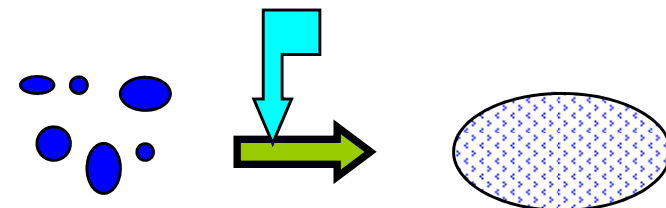

Katabolické pochody

Endergonické děje

$$(\Delta G > 0)$$

Dodává se volná energie

Anabolické pochody

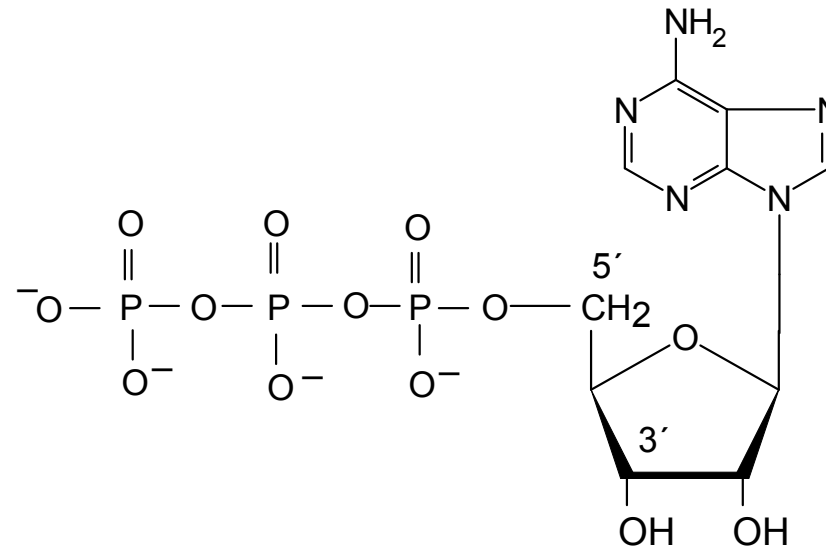
biosyntetické pochody
transportní pochody

Jak se uchovává energie v buňce ?

Energeticky bohaté sloučeniny

- ve své struktuře uchovávají energii
- při jejich rozkladu se energie uvolní

ATP

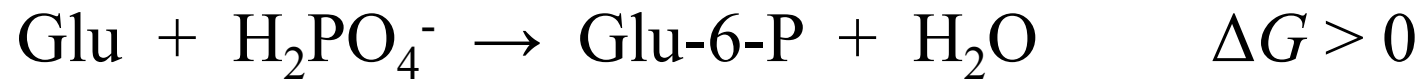

$$\Delta G = 33,5 \text{ kJ.mol}^{-1}$$

Příklad spřažených reakcí

Počáteční krok glykolýzy – fosforylace glukosy

Jak organismy získávají energii ?

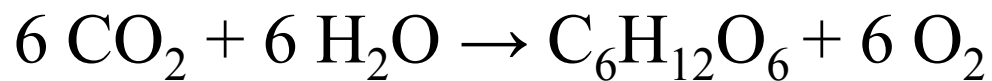
Organismy

Fototrofy

Sluneční energie

Fotosyntéza

Zelené rostliny, chlorofyl

Chemotrofy

chemická energie –
metabolismem živin

Fotosyntéza

$O_2 + \text{org.hmota}$

FOTOTROFY

CHEMOTROFY

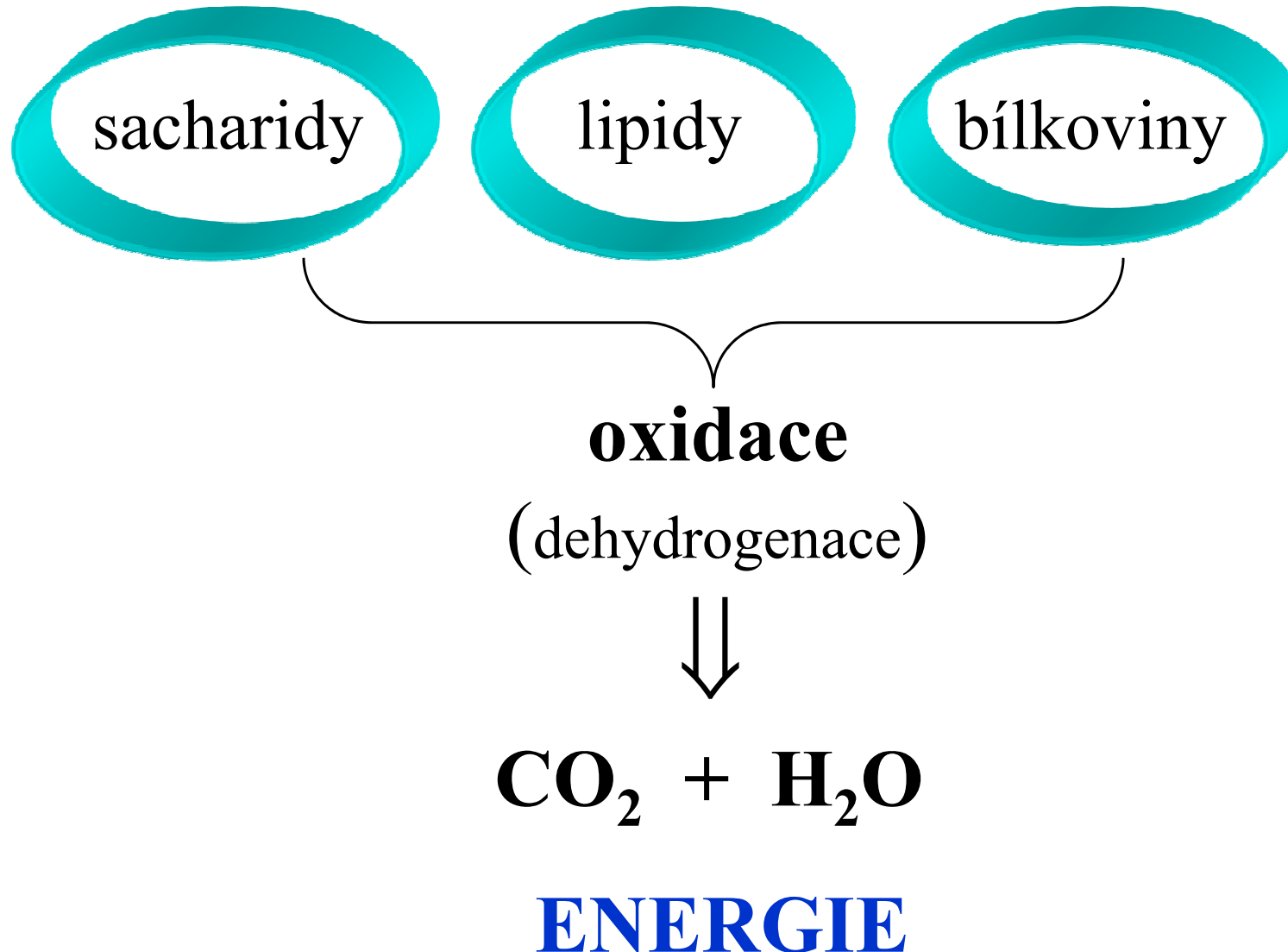
$CO_2 + H_2O$

Aerobní katabolismus

Jak organismus z živin získává energii?

Živiny jako zdroj energie

! Princip odbourání živin !

postupná oxidace

DEHYDROGENACE

CO₂ + H₂O

ENERGIE

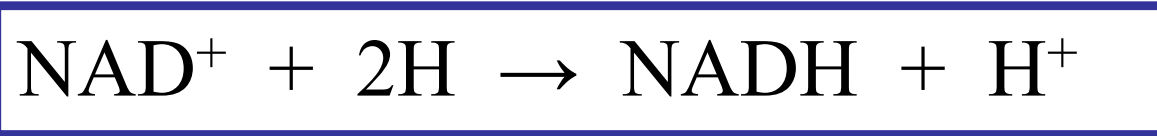
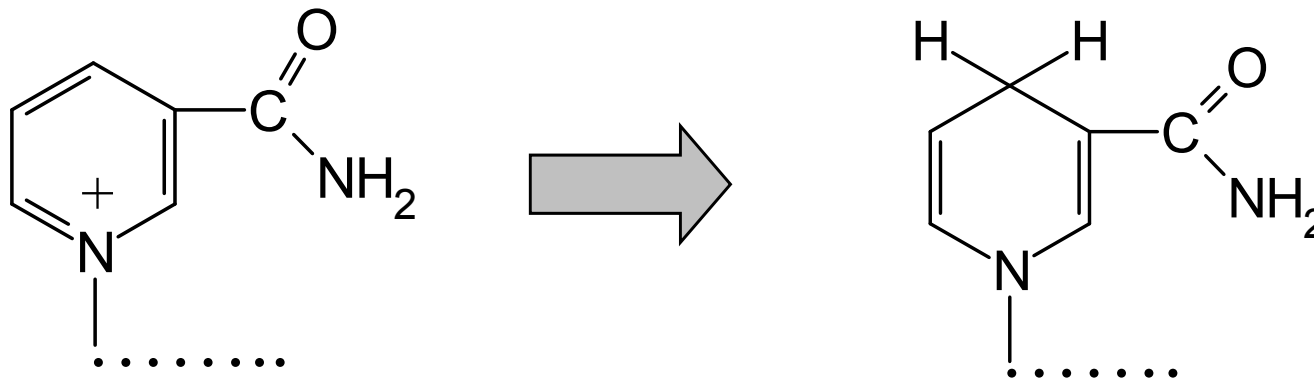
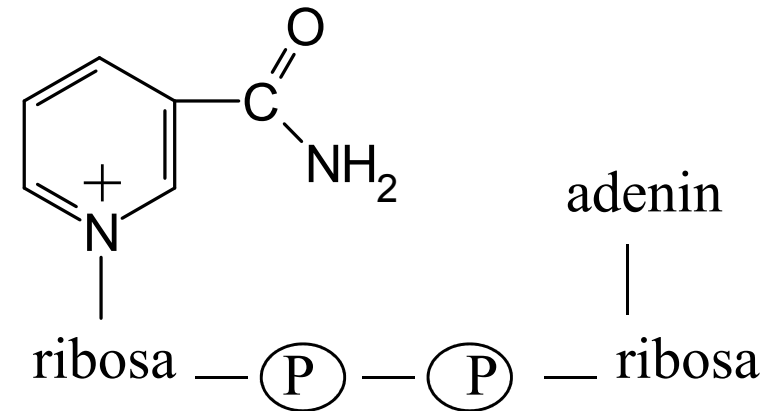
ATP

DEHYDROGENACE

- odstraňování atomů vodíku (2H)
- vodíkové atomy jsou při dehydrogenačních reakcích přenášeny na kofaktory - NAD^+ a FAD

NAD⁺

nikotinamidadenindinukleotid

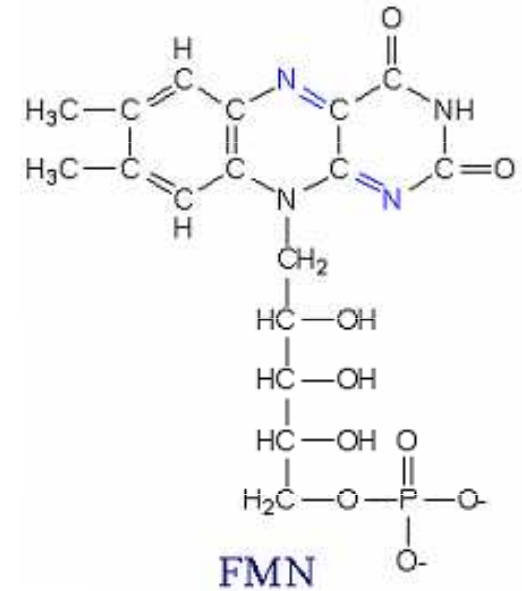
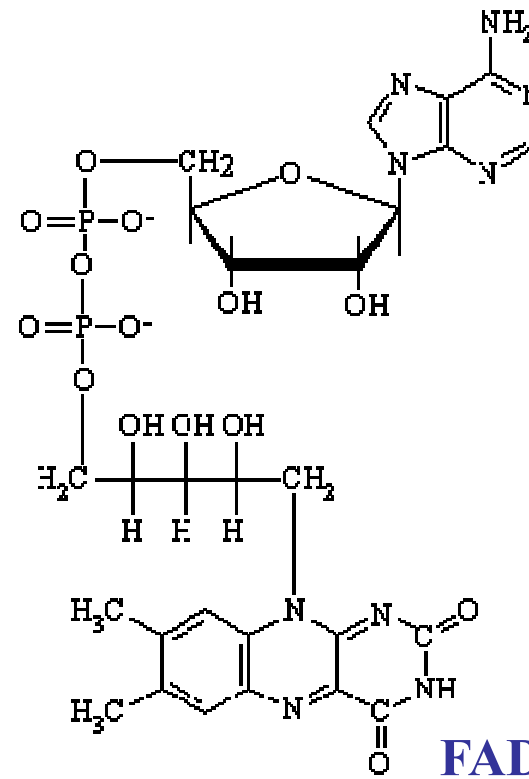
Redukce NAD⁺

FAD

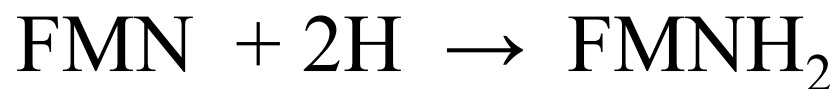
flavinadenindinukleotid

FMN

flavinmononukleotid

REDUKCE FAD

Opakování důležitých pojmů

Redukce

Příjem elektronů

Příjem vodíků

Oxidace

Odebrání elektronů

Odebrání vodíků

Redukce NAD^+ :

Oxidace NADH :

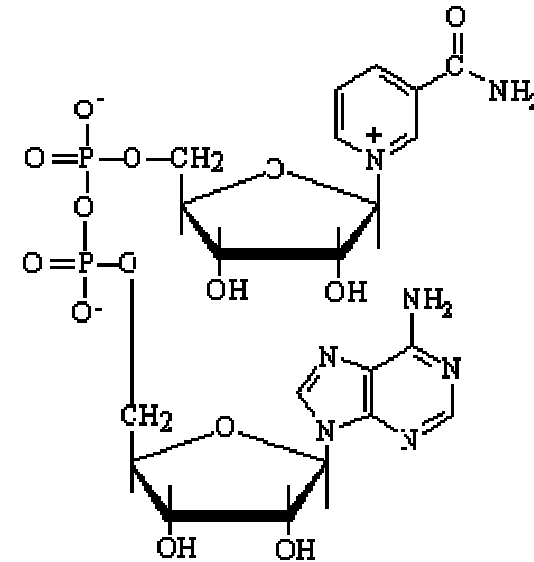
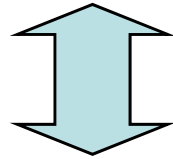

Souvislost kofaktorů a vitaminů

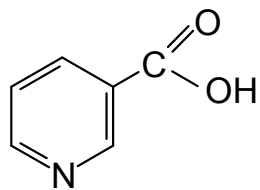

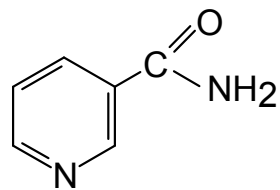
Kofaktor: NAD^+

Vitamin:

kyselina
nikotinová

nikotinamid

Niacin (vitamin B_3 , vit.PP)

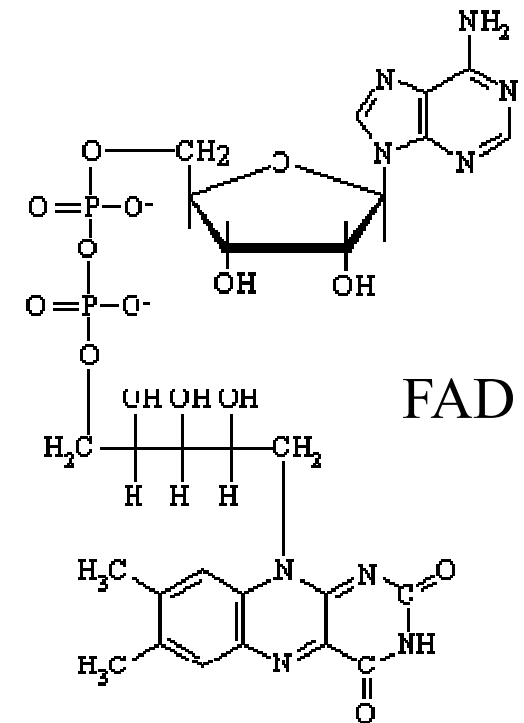
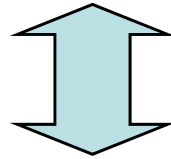
(směs nikotinamidu a
kyseliny nikotinové)

Denní příjem: 20 mg

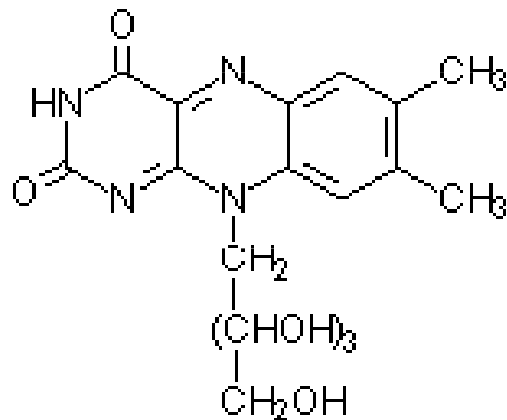
Nedostatek: pelagra

Zdroj: vejce, mléko, maso, kvasnice

Kofaktor: FAD (FMN)

Vitamin:

riboflavin

Riboflavin (vitamin B₂)

Denní příjem: 1,8 mg

Nedostatek: nervové, kožní změny

Zdroj: vejce, mléko, maso, kvasnice

Tři fáze odbourání živin

I.fáze:

složité molekuly $\Rightarrow$ vznik jednoduchých molekul

~~ATP~~

Tři fáze odbourání živin

I.fáze:

složité molekuly $\Rightarrow$ vznik jednoduchých molekul

~~ATP~~

II.fáze:

oxidace jednoduchých molekul $\Rightarrow$ amfibolické meziprodukty

vznik NADH a FADH₂

(reoxidace NADH)

ATP

„amfibolické meziprodukty“: - je **produktem** katabolické reakce
- je **substrátem** anabolické reakce

Tři fáze odbourání živin

I.fáze:

složité molekuly $\Rightarrow$ vznik jednoduchých molekul

~~ATP~~

II.fáze:

oxidace jednoduchých molekul $\Rightarrow$ amfibolické meziprodukty

vznik NADH a FADH₂

(reoxidace NADH)

ATP

III.fáze

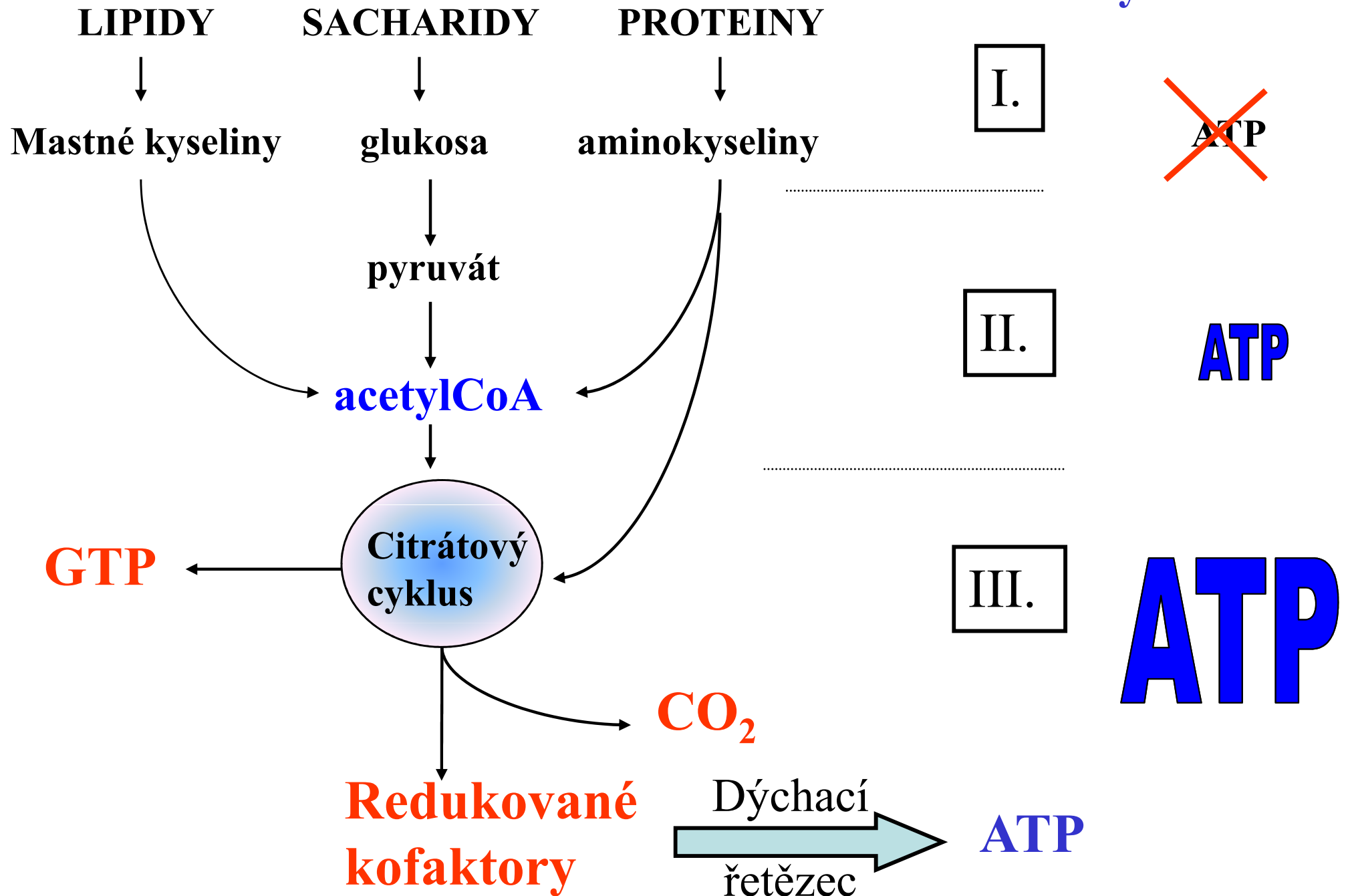
citrátový cyklus a dýchací řetězec

vznik a reoxidace

NADH a FADH₂

ATP

Tři fáze katabolismu schematicky

III. fáze katabolismu

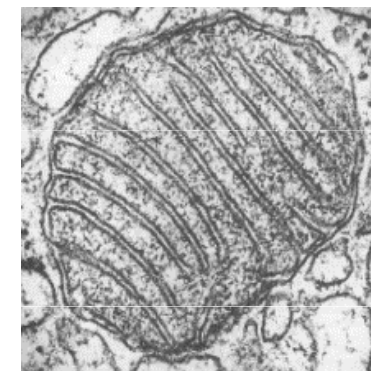
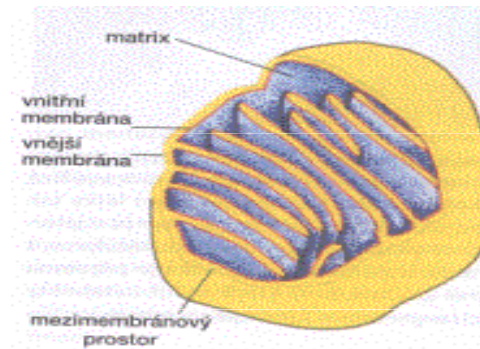
Citrátový cyklus

lokalizace – matrix mitochondrie

Dýchací řetězec a aerobní fosforylace

lokalizace – vnitřní mitochondriální membrána

mitochondrie

Citrátový cyklus

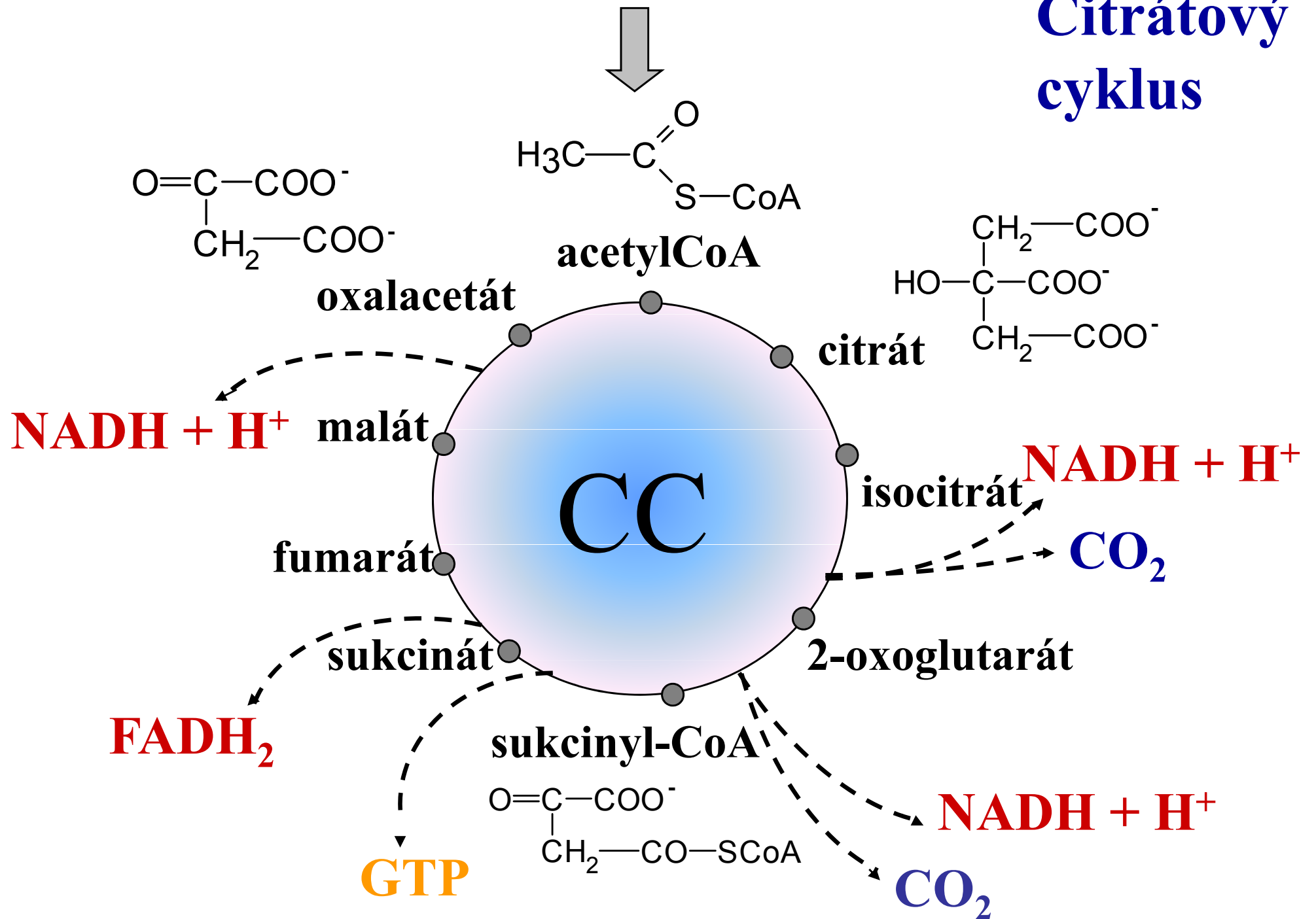
Hlavní rysy CC

série enzymově katalyzovaných reakcí (matrix mitochondrie)

- oxidace acetylkoenzymu A v cyklu $\Rightarrow$ **2 CO₂**
- odebrané atomy vodíku $\Rightarrow$ vznik redukovaných koenzymů
3 NADH a FADH₂
po reoxidaci NADH a FADH₂ v dýchacím řetězci $\Rightarrow$ energie (ATP)
- vznik molekuly **GTP**

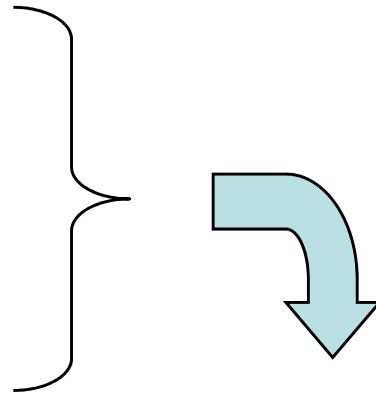
Citrátový cyklus

Glukosa

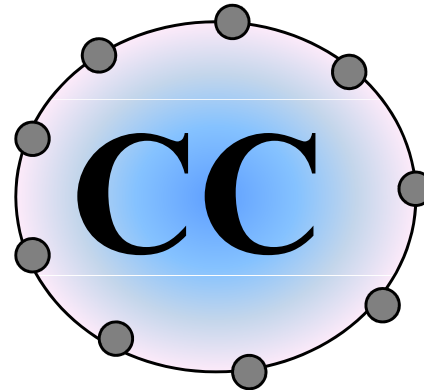
Mastné kyseliny

Aminokyseliny

acetylCoA

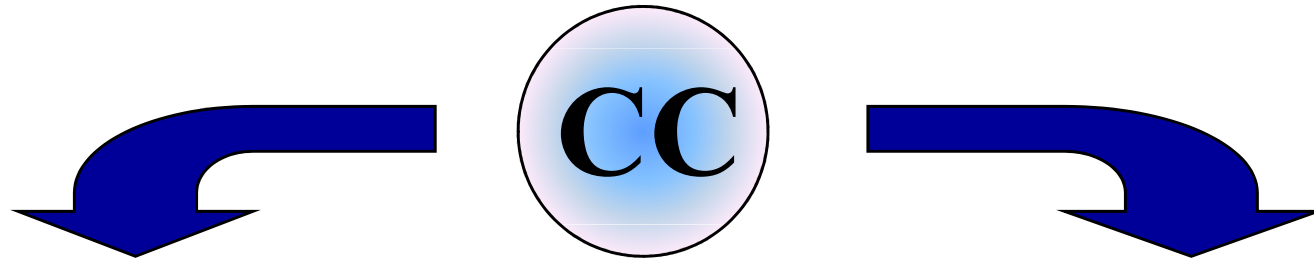
**Poslední společná
metabolická dráha pro
živiny**

**Uzlový bod energetického metabolismu
organismu**

Energetická bilance citrátového cyklu - 12 ATP

Význam citrátového cyklu

Katabolický charakter

- celková oxidace uhlíkatých sloučenin

C $\Rightarrow$ CO₂

H $\Rightarrow$ redukované
koenzymy

energie

Anabolický charakter

- zdroj sloučenin (prekursorů) pro biosyntetické reakce

meziprodukty CC $\Rightarrow$ syntetické reakce

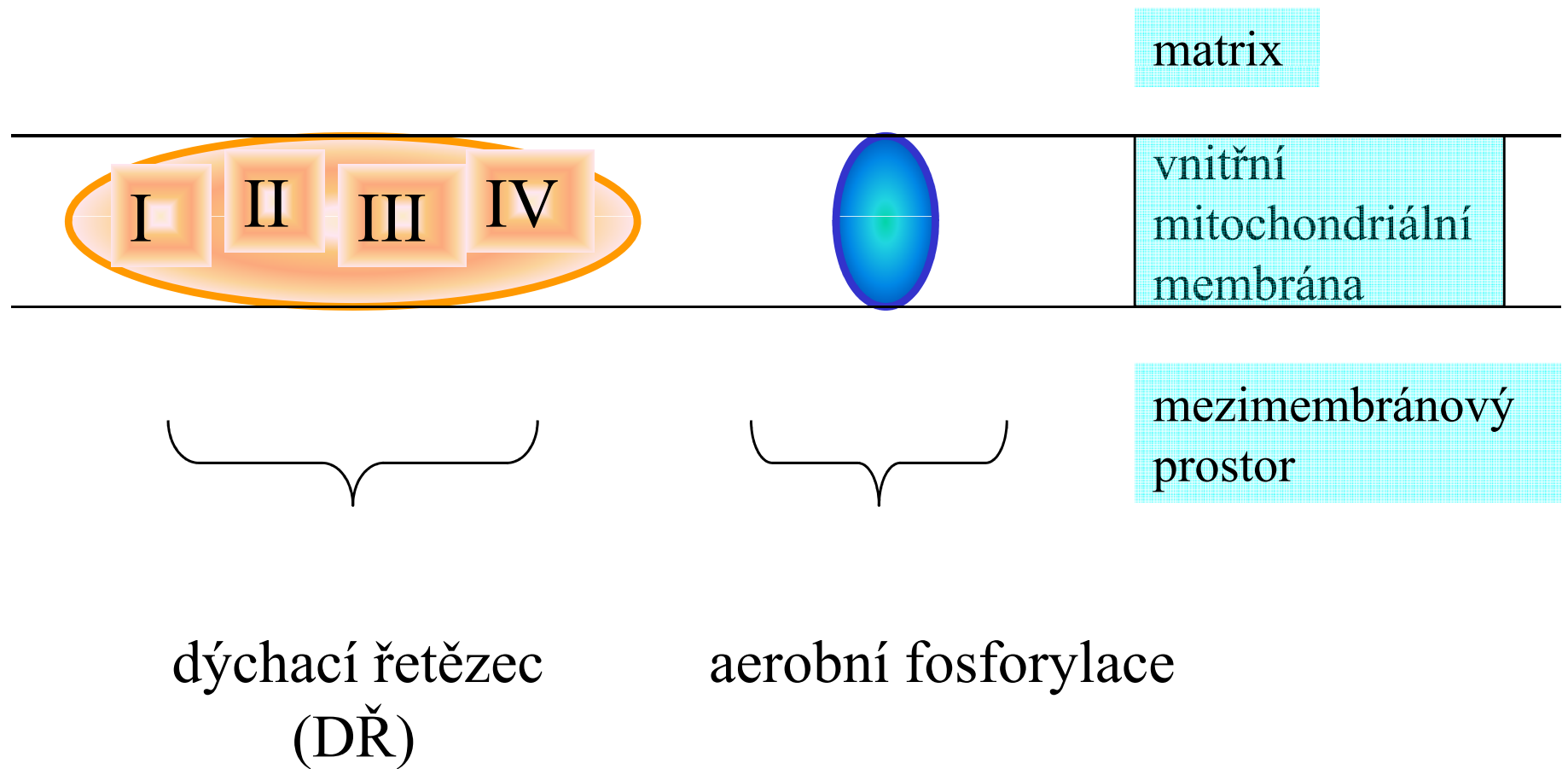
Dýchací řetězec

Hlavní rysy

- **vnitřní mitochondriální membrána**
semipermeabilní, nepropustná pro protony
- **system (kaskáda, řetěz) oxidoredukčních enzymů s kofaktory**
enzymové komplexy I-IV
dva pohyblivé přenašeče (koenzym Q, cyt c)
kofaktory: cytochromy, ubichinon (koenzym Q), FMN, FAD, bílkoviny s nehemovým železem a sírou
- **konečná fáze přeměny vodíku z živin**

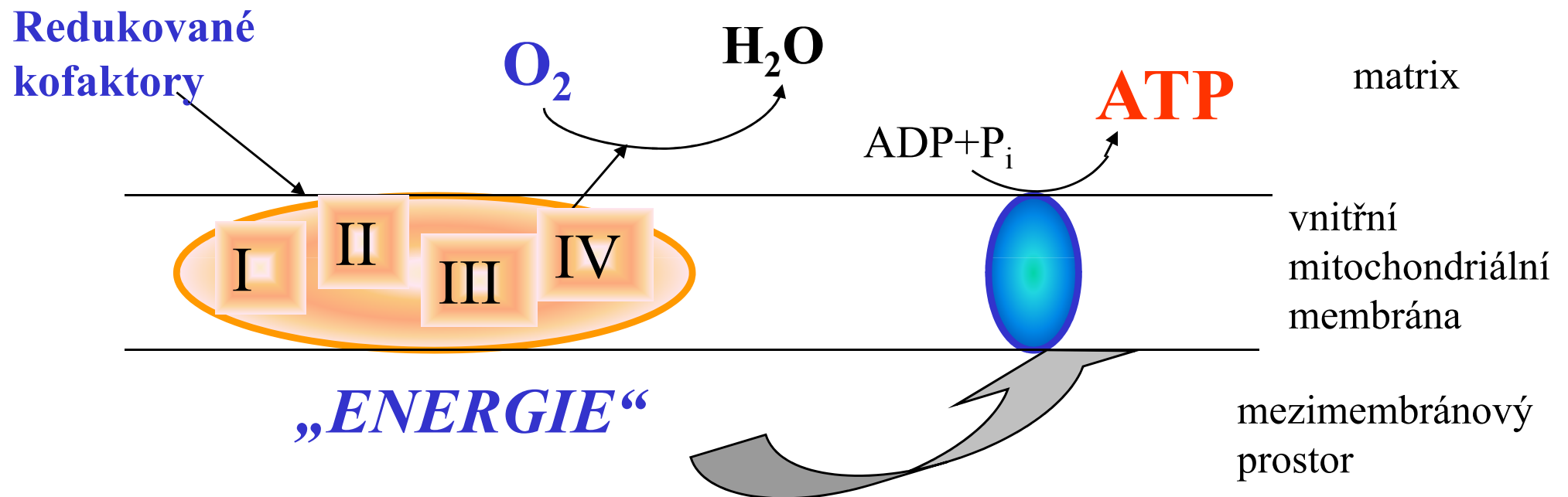
Spřažení dýchacího řetězce s aerobní fosforylací → zisk energie ve formě ATP

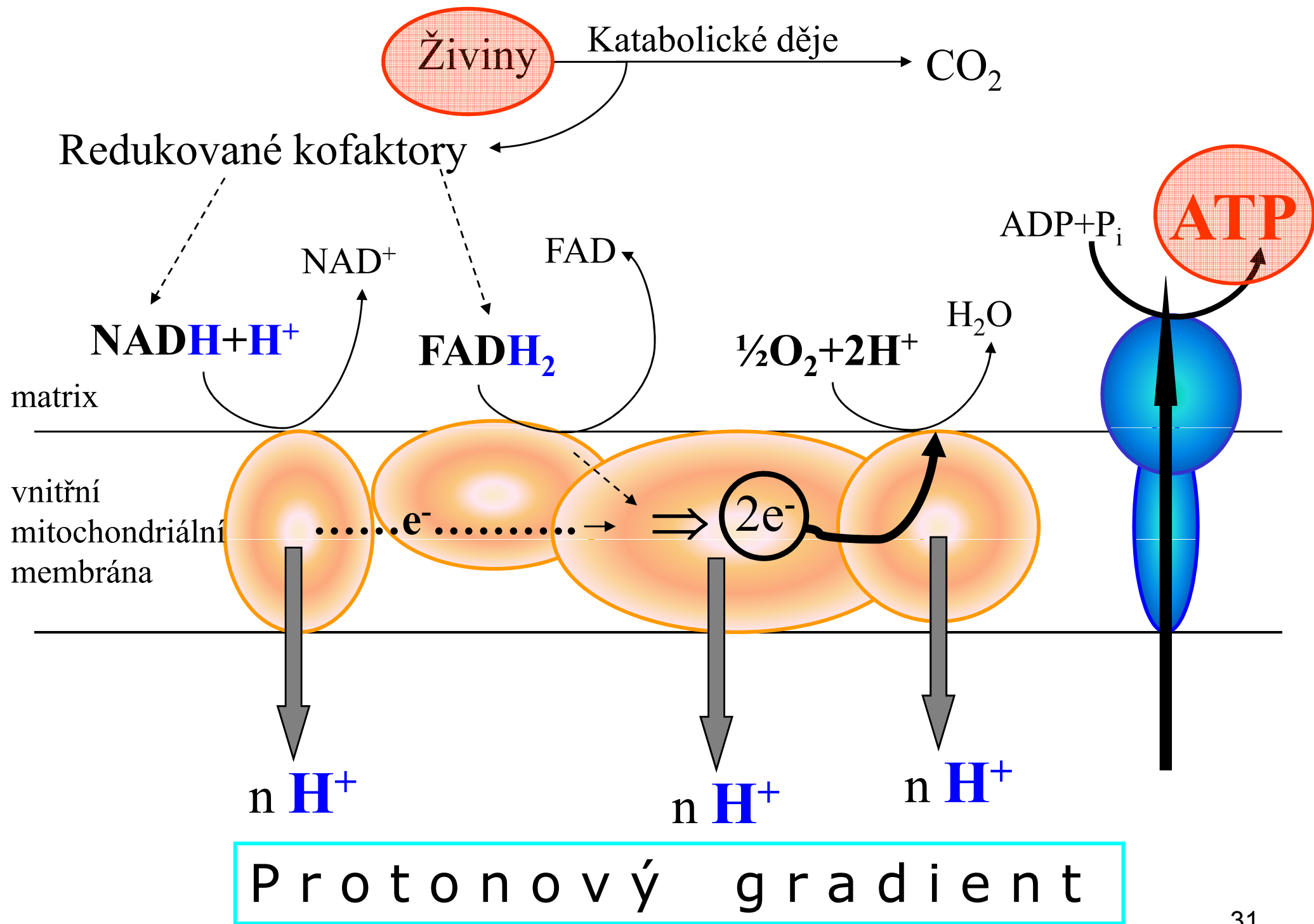
Dýchací řetězec a aerobní fosforylace

Schematicky průběh

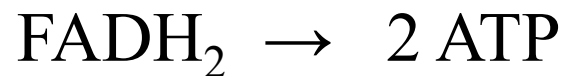
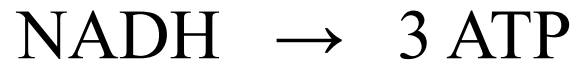
- reduk.kofaktory (NADH, FADH₂) ⇒ oxidace enzymy dýchacího řetězce DŘ (komplexy I-IV)
- redukované kofaktory ⇒ vstup do DŘ - postupný transport (.....) - reakce s kyslíkem za vzniku vody
- uvolněná energie ⇒ uchovává se ve formě ATP

Zisk energie

Dýchací řetězec: Stechiometrie tvorby ATP při aerobní fosforylaci

Citrátový cyklus: energetická bilance

<i>Přímý zisk v CC</i>	<i>Zisk energie v DŘ</i>
GTP	ATP
3 NADH	3x 3 ATP
FADH ₂	2 ATP
	<hr/>
	celkem 12 ATP

Metabolismus sacharidů

Trávení sacharidů

Schematicky

Ústa → žaludek → tenké střevo → portální žíla

Ústa:

slinná α -amylasa (štěpení α -1,4 glykosidových vazeb)

škrob $\Rightarrow$ dextriny

Žaludek:

žádný enzym štěpící sacharidy

inaktivace slinné α -amylasy

Tenké střevo :

pankreatická α -amylasa (štěpení α -1,4 glykosidových vazeb)

dextriny a (škrob) $\Rightarrow$ maltosa, isomaltosa, D-glukosa

specifické disacharidasy (štěpení na monosacharidy)

sacharosa, laktosa $\Rightarrow$ glukosa, fruktosa,
galaktosa

kartáčový lem enterocytů

absorpce monosacharidů $\Rightarrow$ buňky střevní sliznice

Portální žíla

transport monosacharidů do jater

Proč organismus nevyužívá celulosu jako zdroj energie

Celulosa

glukosové jednotky

~~β -1,4-glykosidová vazba~~

Nejvýznamnější monosacharidy v metabolismu

GLUKOSA

Fruktosa

Galaktosa

GLUKOSA V KRVÍ

! Nesmí klesnout pod 3 mmol/l !

3,3-5,6 mmol/l .... kapilární krev

3,9-6,1 mmol/l ..... sérum, plasma

Zvyšuje
hladinu glukosy

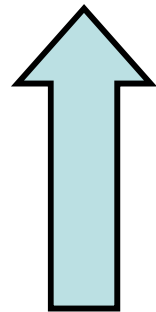
Snižuje
hladinu glukosy

Glukagon

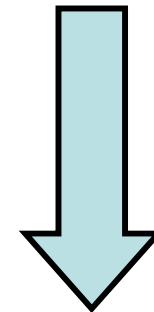
Adrenalin

Glukokortikoidy

(Kortizol)

Regulace hormonální

Insulin

Nejvýznamnější orgán

v metabolismu sacharidů, lipidů, proteinů

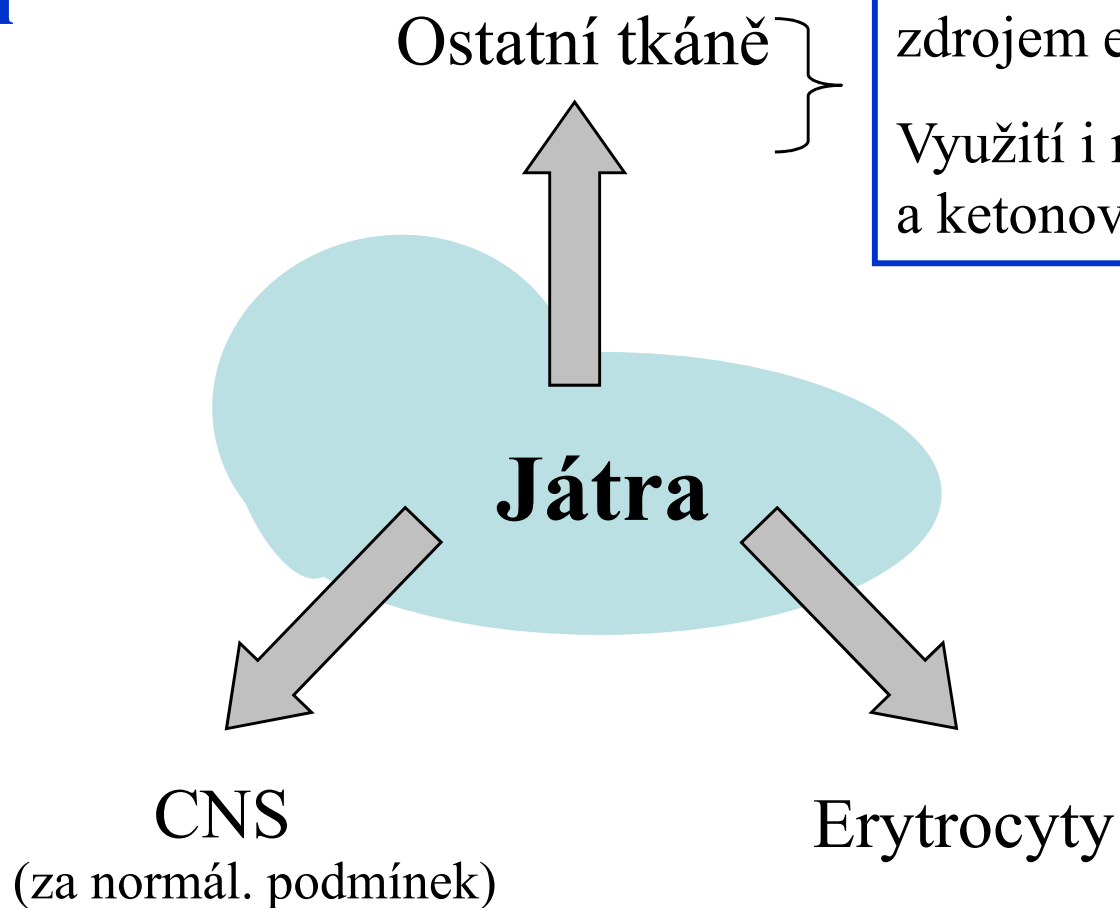

JÁTRA

Metabolismus sacharidů

- zásobuje ostatní tkáně glukosou
- metabolizuje glukosu - získá energii
  - prekursory pro ostatní látky
- syntéza glykogenu

Distribuce glukosy v organismu

Glukosa není jediným

zdrojem energie

Využití i mastných kyselin
a ketonových látek

Ostatní tkáně

Játra

CNS

(za normál. podmínek)

Erytrocyty

Glukosa – jediný zdroj energie

METABOLISMUS GLUKOSY

Glykolýza

Syntéza a odbourání glykogenu

Pentosový cyklus

Glukoneogeneze

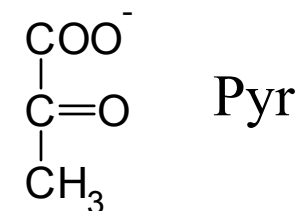
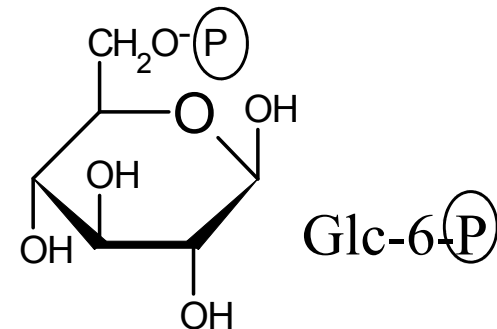
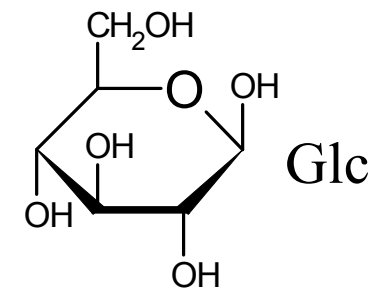
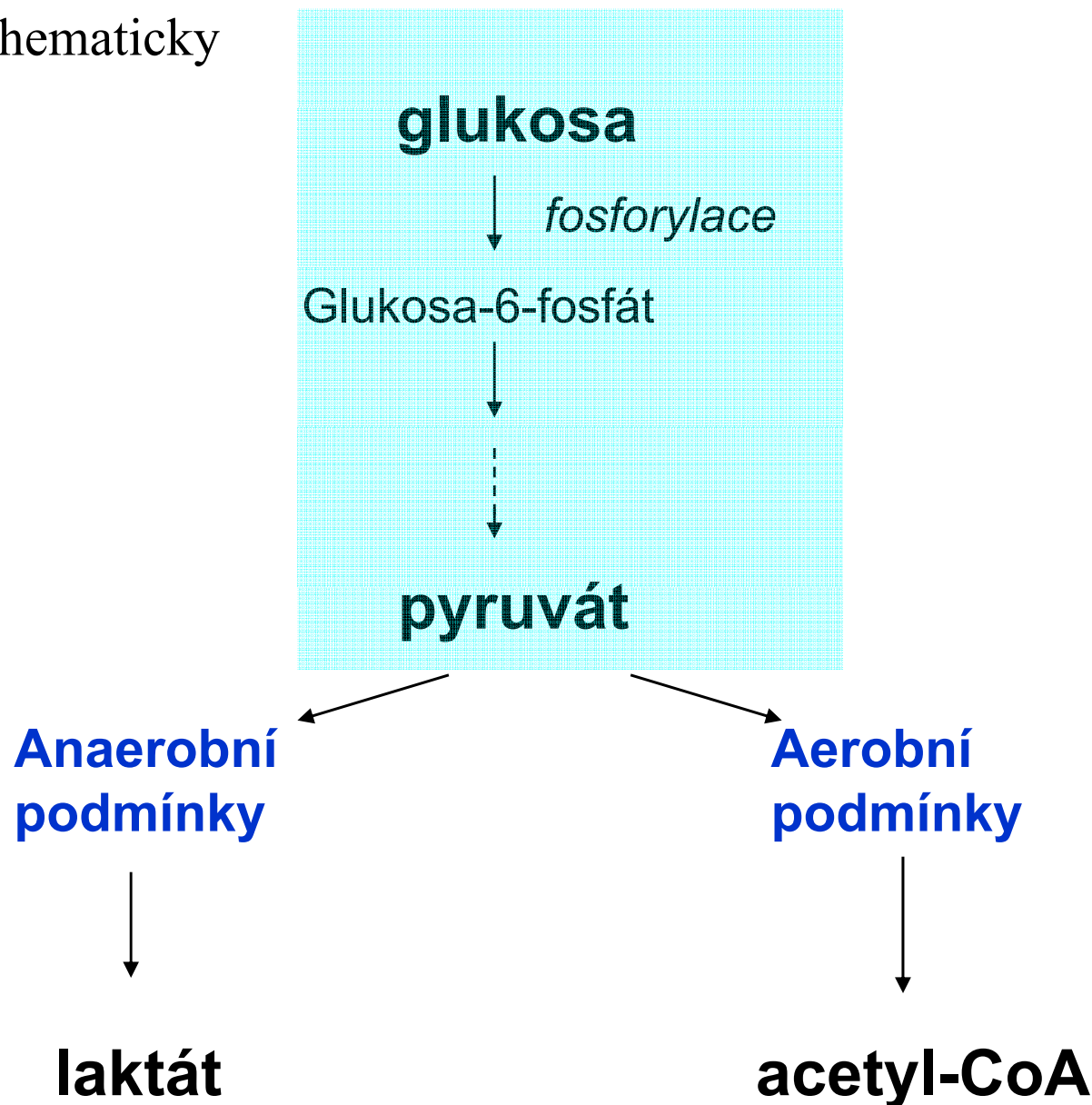
Glykolýza

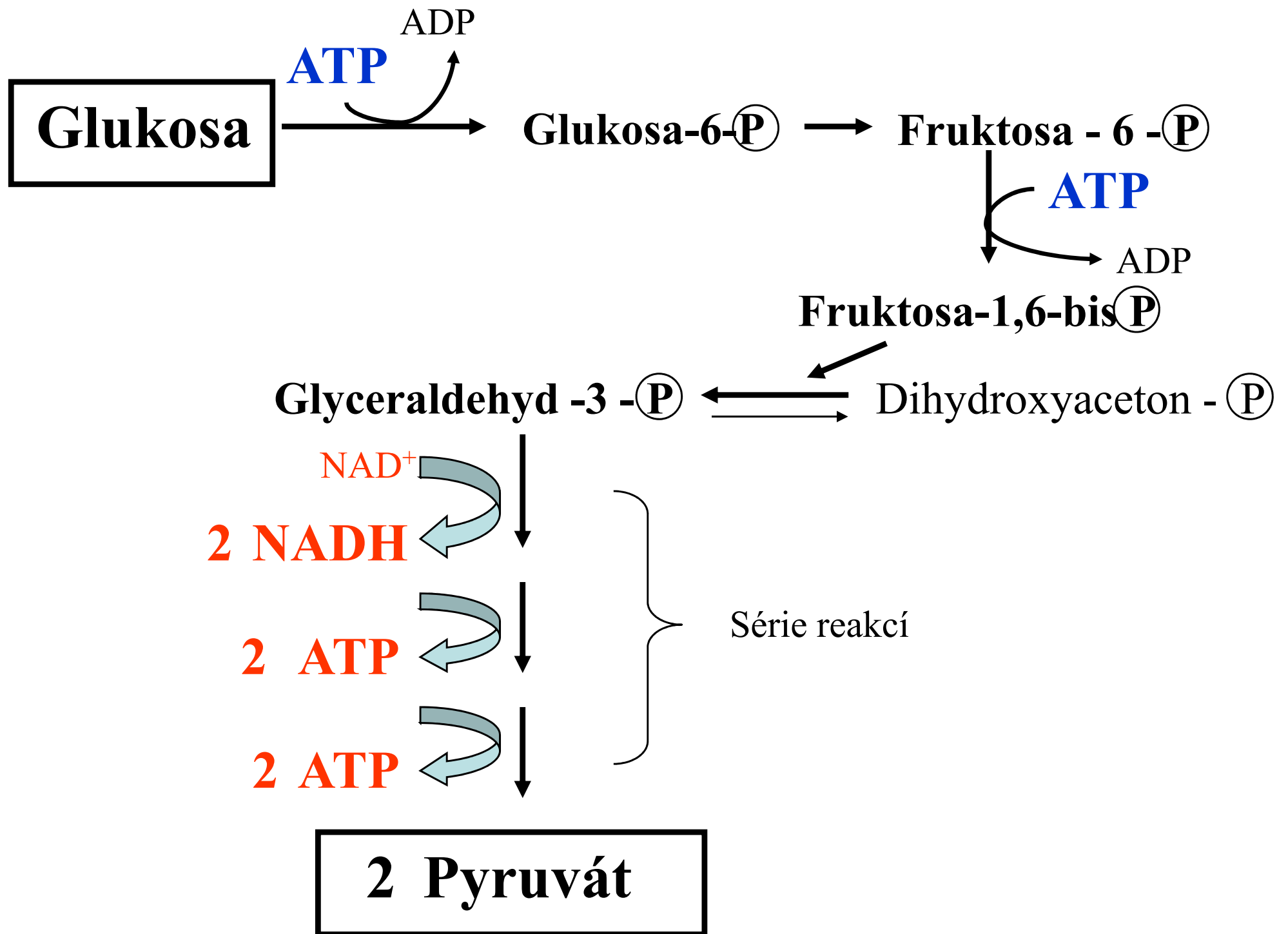
Hlavní rysy

- lokalizace – cytoplasma
- zdroj energie
- zdroj acetyl-CoA
- aerobní a anaerobní glykolýza

- stimulace inzulinem
- zpětný průběh glukoneogeneze

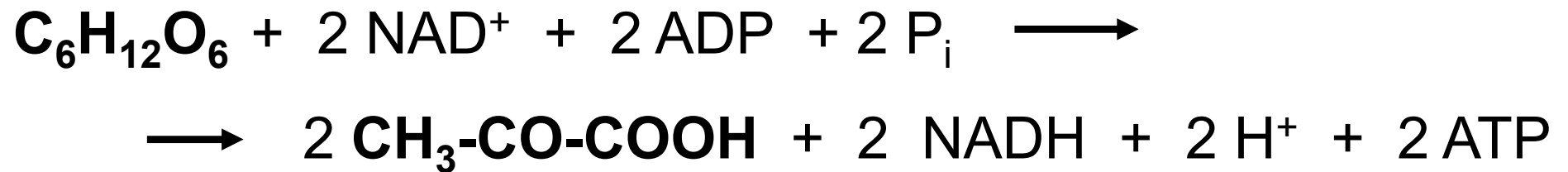
Glykolýza

schematicky

Sumární rovnice glykolýzy (anaerobní i aerobní)

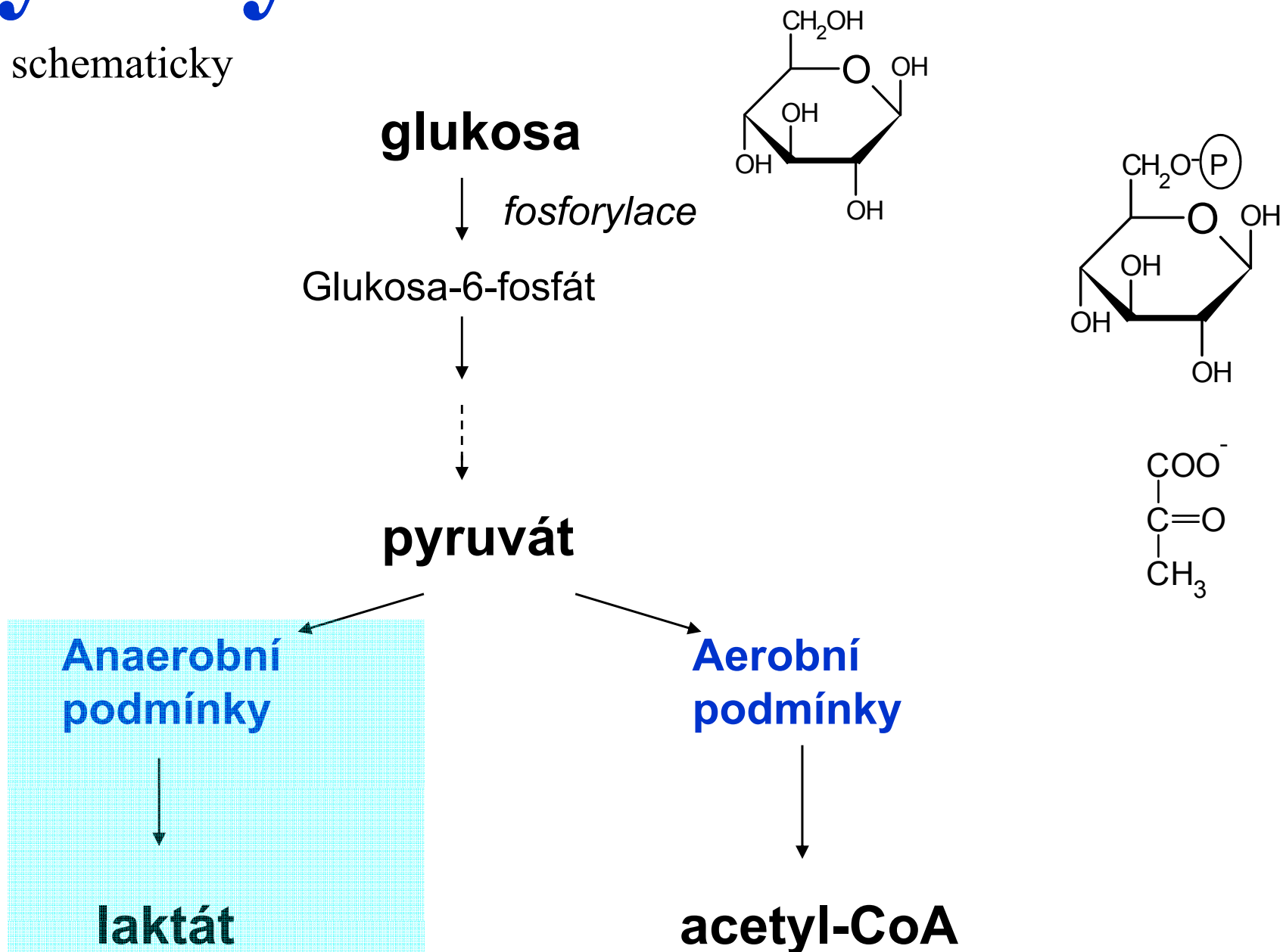

! Kontinuální průběh glykolýzy !

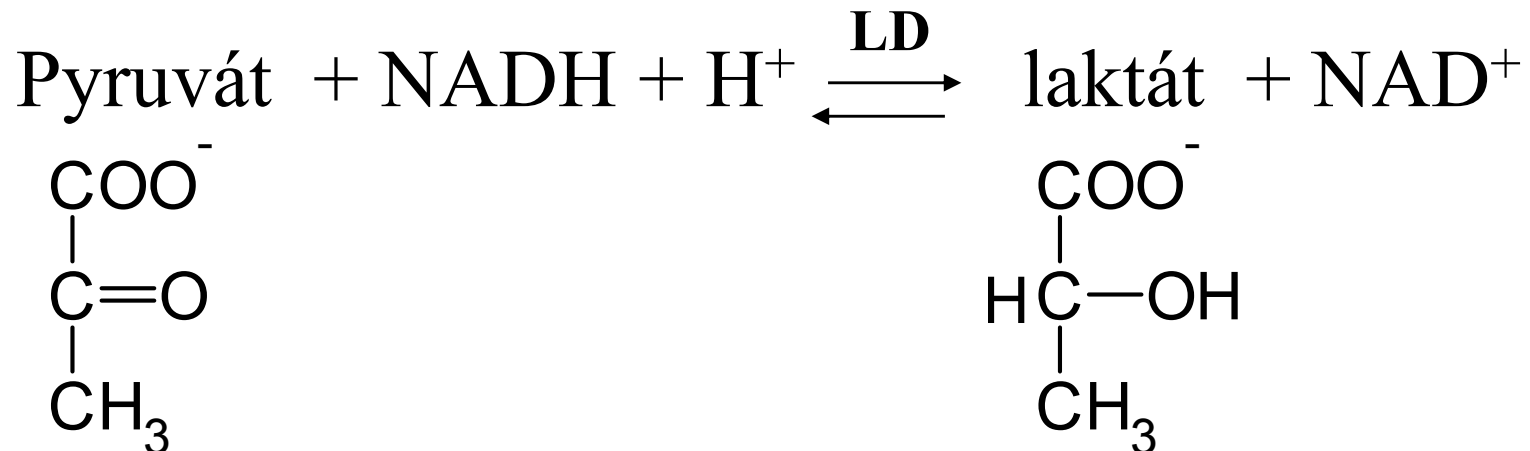
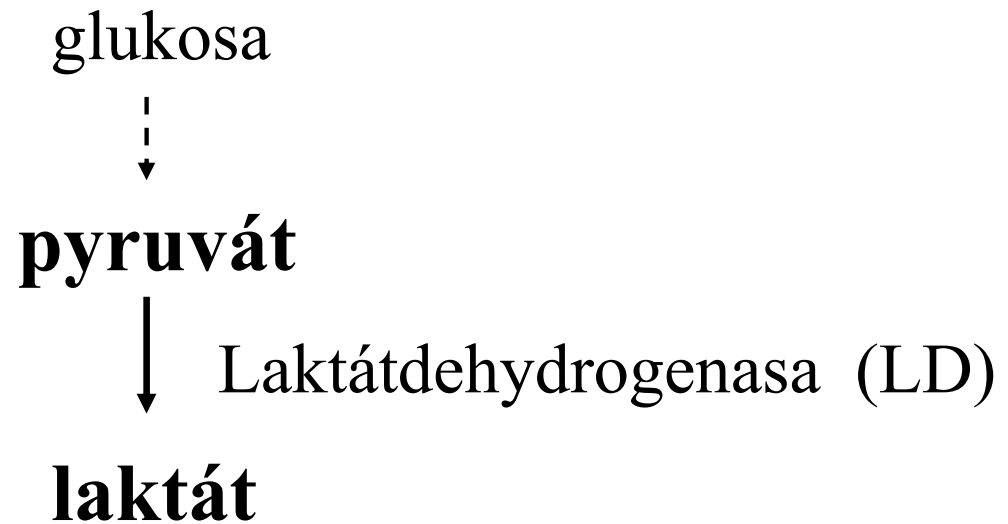
Regenerace NAD⁺
ADP

Glykolýza

schematicky

Anaerobní glykolýza

Kde probíhá anaerobní glykolýza ?

Většina buněk je schopna anaerobní glykolýzy

např.:

Kosterní sval
namáhaný

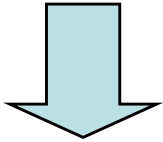
Erytrocyty

Tkáně
při hypoxii

Anaerobní glykolýza

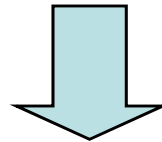
Například --->

Kosterní sval - intenzivní práce
nedostatečný přívod O₂

glukosa

Pyruvát + NADH

Laktátdehydrogenasová reakce

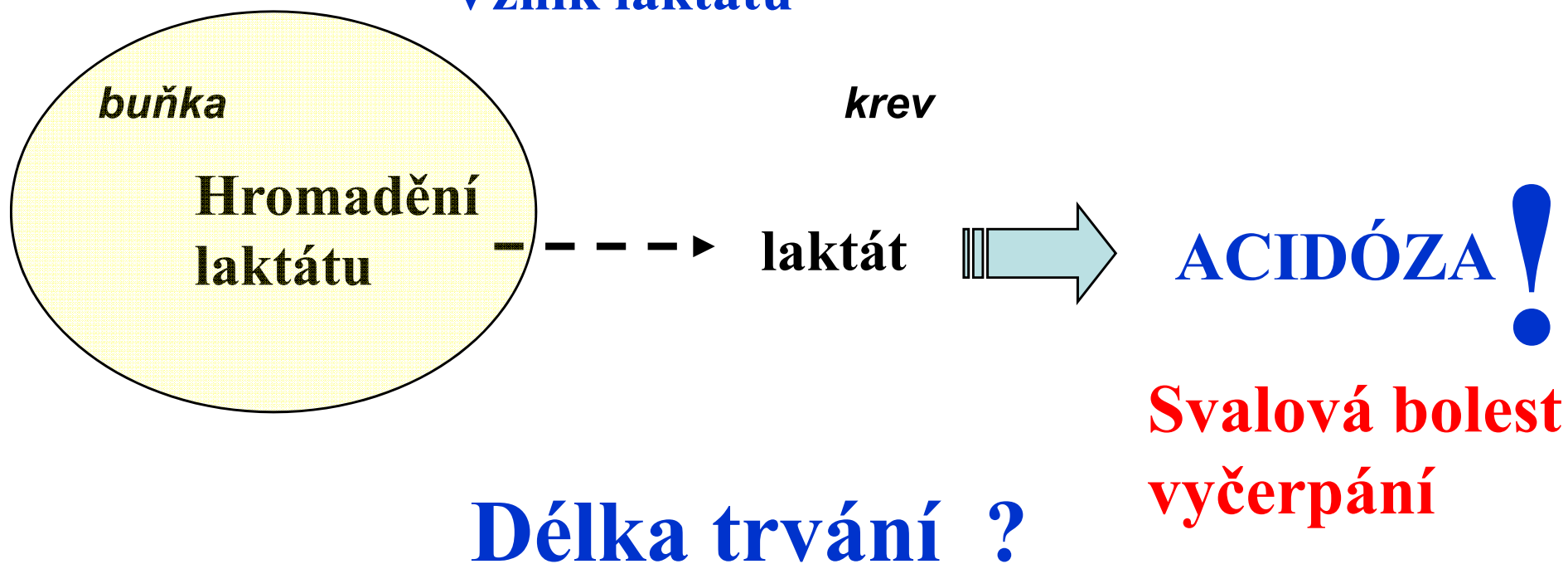
obnova NAD⁺

tvorba **laktátu**

Práce na kyslíkový dluh

Práce na kyslíkový dluh

- Intenzivní svalová činnost
- Nedostatek O₂
- **Vznik laktátu**

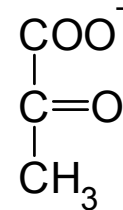
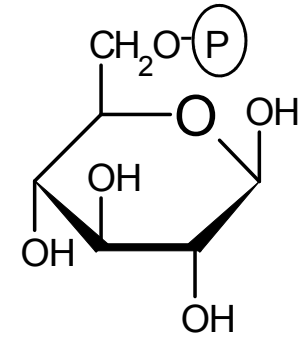
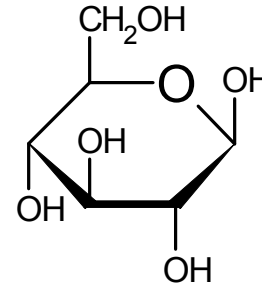
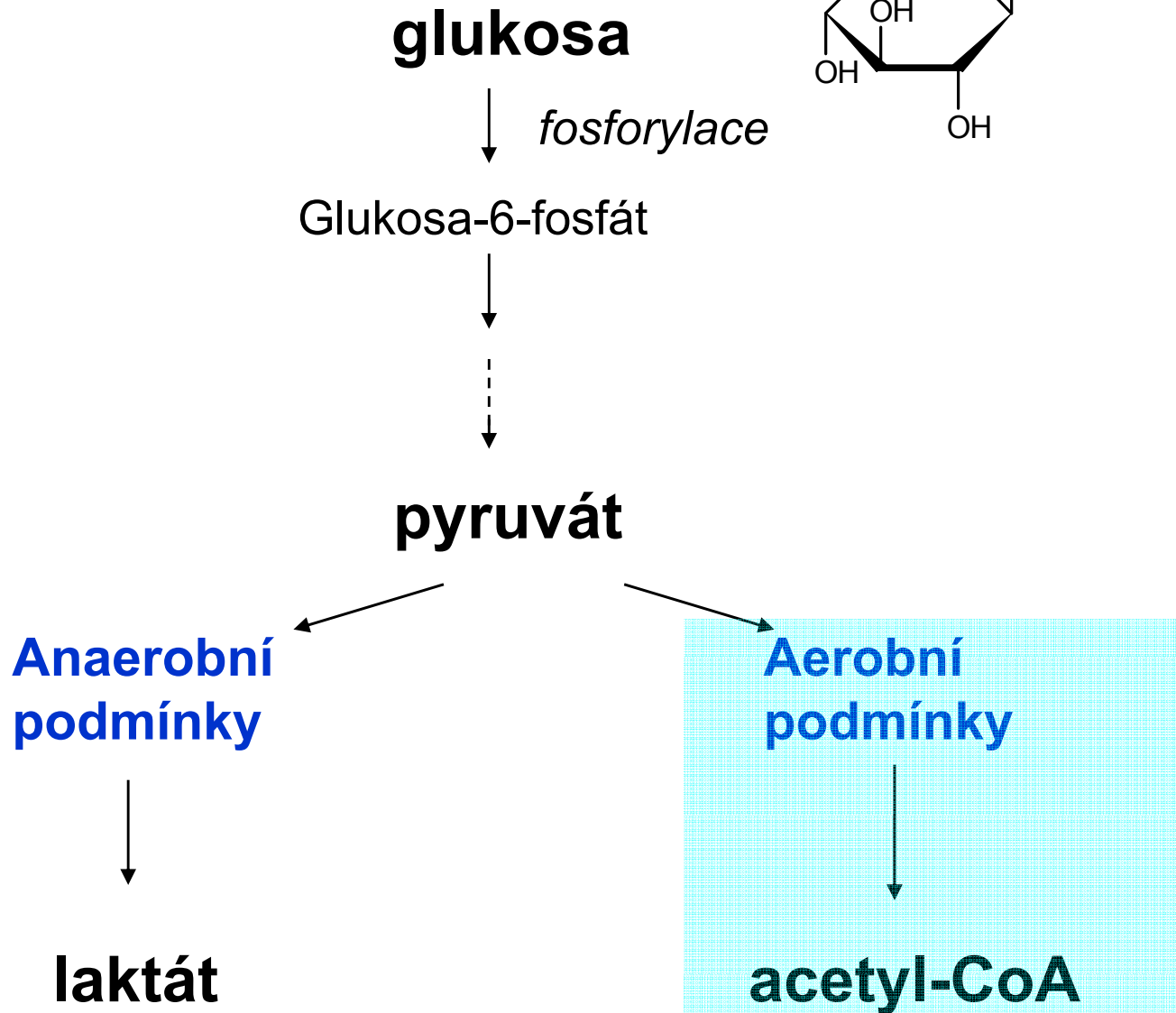
**Krátký omezený časový úsek
(např. sprint)**

Odstranění následků svalové bolesti a vyčerpání

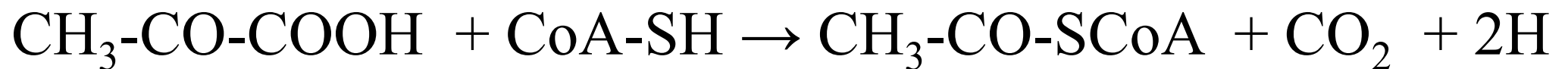
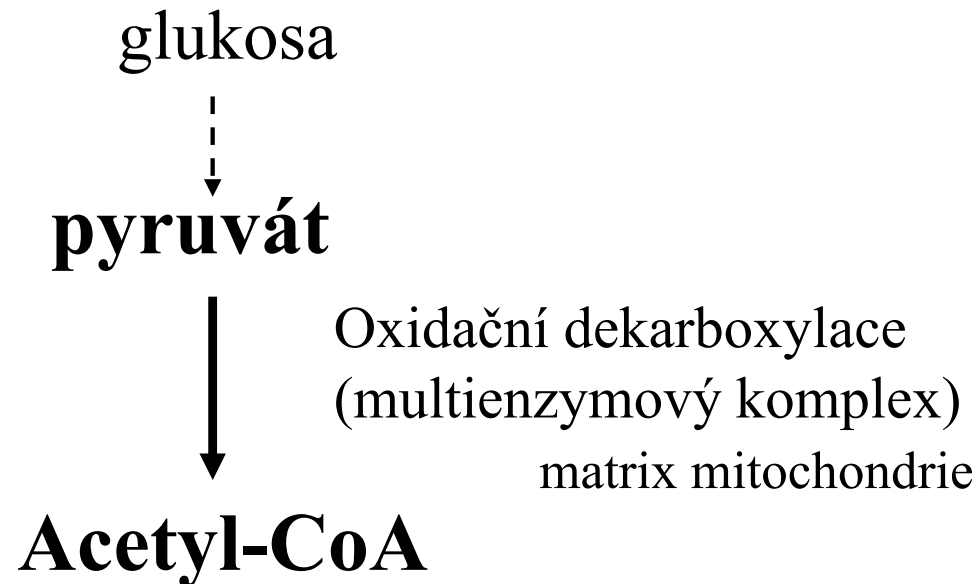
- ukončení svalové činnosti (zmírnění práce)
- dostatečné zásobení kyslíkem

- část laktátu → pyruvát
- NADH → do dýchacího řetězce (obnova NAD⁺)

Glykolýza

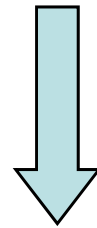
schematicky

Aerobní glykolýza

Kde probíhá aerobní glykolýza ?

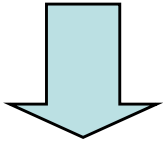
Většina buněk - matrix mitochondrie
(např. kosterní sval)

Oxidační dekarboxylace
pyruvátu

Multienzymový komplex

Thiamindifosfát
Kyselina lipoová
Koenzym A
FAD
NAD⁺

Aerobní glykolýza

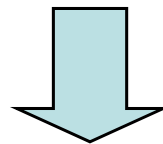
například --> **Kosterní sval – mírná práce (nebo klid)**

dostatečný přívod O₂

glukosa

pyruvát + NADH

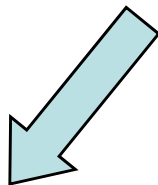
Tvorba **acetylCoA**

obnova NAD⁺ – **dýchací řetězec**

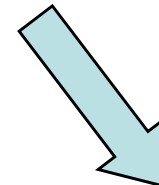
Shrnutí glykolýzy pro...

Kosterní sval

**Aerobní
glykolýza**

**Anaerobní
glykolýza**

Mírná práce (klid)

dostatečný přívod O₂

Intenzivní práce

nedostatečný přívod O₂

**Práce na kyslíkový dluh
Svalové vyčerpání**

Vytrvalostní běh

červená svalová vlákna

Sprint

bílá svalová vlákna

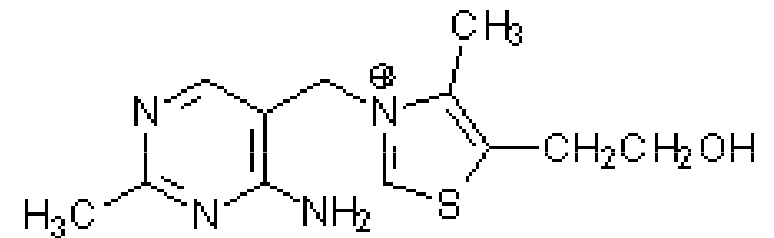

Vztah vitaminů k metabolismu sacharidů

Thiamin – vitamin B₁

- podílí se při **oxidační dekarboxylaci** pyruvátu
- nezbytný pro metabolismus sacharidů (a též ostatních živin)

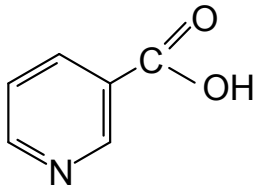

Denní potřeba: 1,5 mg

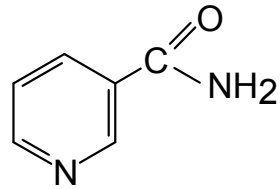
Zdroj: maso, celozrnný chléb, kvasnice

Nedostatek: zvýšená únava, svalová slabost, deprese
choroba z nedostatku – beri-beri

Niacin – vitamin B₃, (vitamin PP)

Kys. nikotinová

Nikotinamid

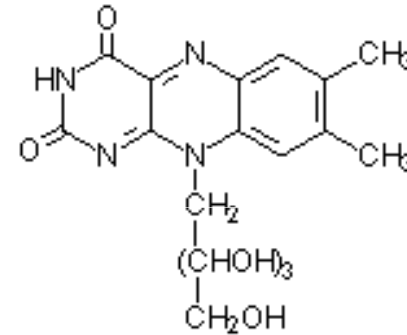
- součást koenzymu NADH

Denní potřeba: 20 mg

Zdroj: maso, játra, vejce

Nedostatek: pelagra

Riboflavin - vitamin B₂

- součást koenzymu FAD

Denní potřeba: 1,8 mg

Zdroj: vejce, mléko, maso

Nedostatek: kožní změny, postižení
sliznice

Energetická bilance anaerobní glykolýzy

Glukosa → pyruvát ⇨ laktát

2 ATP

Energetická bilance aerobní glykolýzy

Glukosa → pyruvát ⇨ acetyl-CoA ⇨ citrátový cyklus

38 ATP

Glykolýza

aerobní

Dostatečný přívod O₂

Vysoký zisk energie - **38 ATP**

produkt pyruvát → acetyl CoA

Význam – zisk energie

anaerobní

Nedostatečný přívod O₂

Malý zisk energie – **2 ATP**

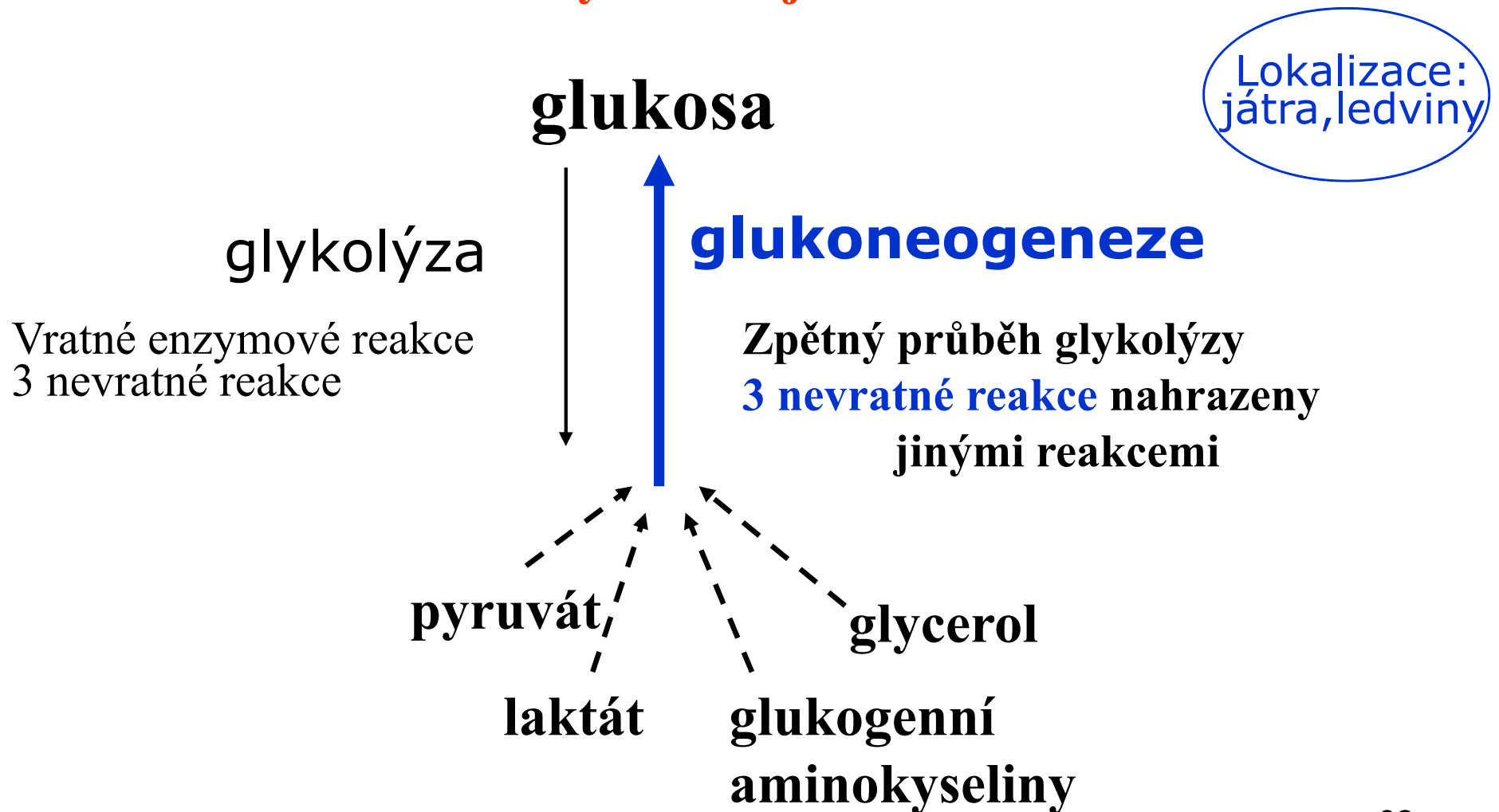
produkt pyruvát →laktát

Význam – zisk energie

- při dějích, kdy je omezen přísun kyslíku
- tkáň nemá mitochondrie (ery, leu, ..)

Glukoneogeneze

Syntéza glukosy: z látek vzniklých katabolismem sacharidů
z **necukerných zdrojů**

Pentosový cyklus

Slouží jako zdroj NADPH a pentos

~~Zdroj energie~~

glukosa

Lokalizace
např. játra

Pentosový cyklus

NADPH

Ribosa-5-fosfát

Biosyntetické
reakce

Syntéza nukleových
kyselin a nukleotidů

Syntéza a odbourání glykogenu

- probíhá převážně v játrech a ve svalech
- lokalizace - cytoplasma buněk

Syntéza: $\text{Glc} \rightarrow \text{glc-6-P} \rightarrow \text{glc-1-P} \rightarrow \rightarrow \rightarrow \text{glykogen}$

Odbourání: $\text{Glc} \leftarrow \text{Glc-6-P} \leftarrow \text{glc-1-P} \leftarrow \leftarrow \text{glykogen}$

- glykogen: zásobní forma glukosy v buňkách
zdroj energie
- játra: 5 - 10 % hmotnosti jater po jídle
0,1 % hmotnosti jater po 24 hodinách hladovění
- sval: 1,5 % hmotnosti svalu (odbourání až při těžké svalové práci)

Hormonální regulace

INZULIN

- ↓ **Snižuje glukosu v krvi**
- ↑ **Stimulace glykolýzy**
- × **Inhibice glukoneogeneze**
- ↑ **Zvyšuje syntézu glykogenu**
(jaterní a svalové buňky)

GLUKAGON

- ↑ **Zvyšuje glukosu v krvi**
- ↑ **Stimuluje glukoneogenezi**
- ↑ **Zvyšuje odbourání glykogenu**
(stimulace glykogenolýzy též adrenalinem, noradrenalinem, kortisolem)

Metabolismus lipidů

Trávení lipidů

Schematicky

Žaludek → duodenum → tenké střevo →.....

Žaludek: začíná štěpení tuků (triacylglycerolů)

žaludeční lipáza (hydrolýza esterových vazeb)

Duodenum: štěpení tuků (triacylglycerolů)

emulgace tuků – žlučové kyseliny

pankreatická lipáza (hydrolýza esterových vazeb)

triacylglyceroly -

Tenké střevo : štěpení fosfolipidů (PL), esterů cholesterolu (CHE)

fosfolipázy (štěpení esterových vazeb)

fosfolipidy $\Rightarrow$ fysofosfolipidy a mastné kyseliny (MK)

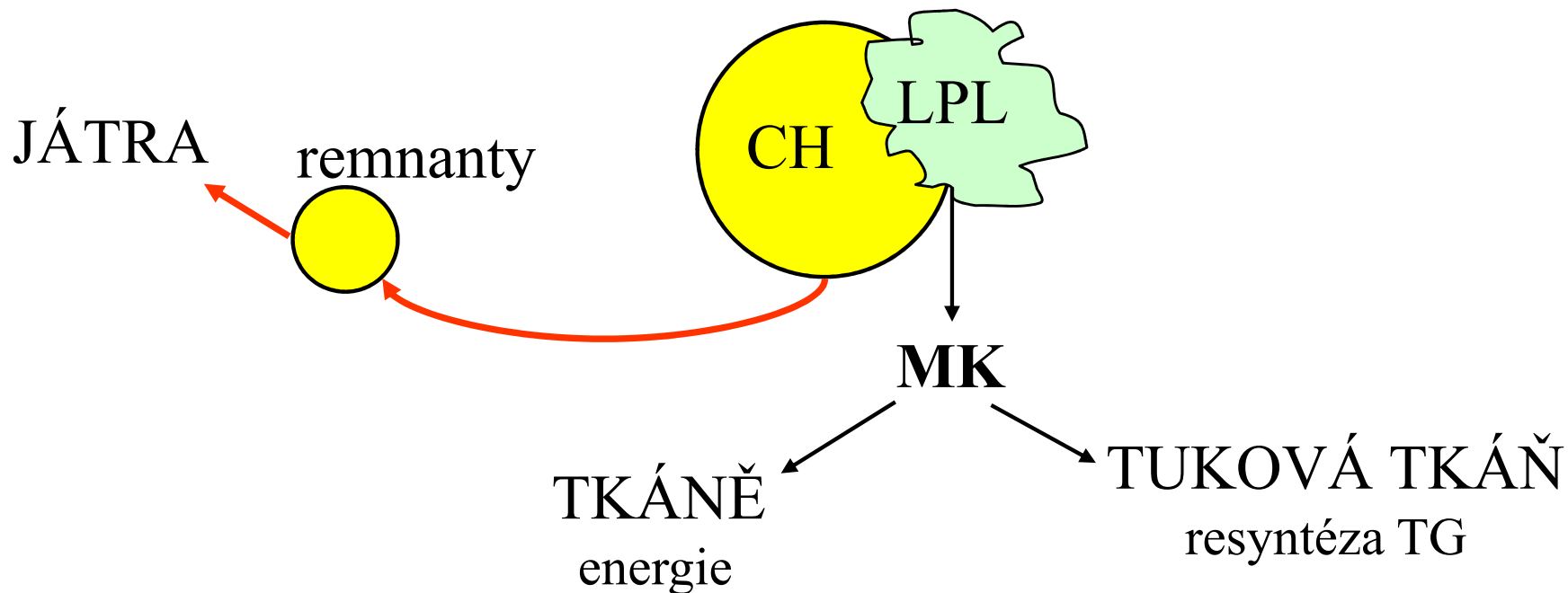
cholesterolesteráza (štěpení esterové vazby)

estery cholesterolu (CHE) $\Rightarrow$ cholesterol (CHOL) a MK

- směsné micely (ŽK, MAG, MK, Lyso-PL, CHOL, lipofilní vitamíny)
- enterocyty – resorpce natrávených lipidů
  - MK (krátký řetězec) $\Rightarrow$ portální oběh
  - resyntéza triacylglycerolů (MK dlouhý řetězec),
cholesterolesterů, glycerofosfolipidů
  - tvorba **chylomikronů** $\Rightarrow$ lymfa $\Rightarrow$ krev

Metabolismus chylomikronů

- na chylomikrony v krvi působí lipoproteinová lipasa: štěpení triacylglycerolů na MK a glycerol
- mastné kyseliny přecházejí:
  - do tkání: metabolizovány β -oxidací
  - do tukových buněk: resyntéza TG (ukládání tuků)
- z chylomikronů se stávají chylomikronové zbytky (nesou cholesterol z potravy), jsou vychytávány játry

Přeměna mastných kyselin na zásobní lipidy

- po jídle: - resorpce mastných kyselin z plazmy do tukových buněk (adipocytů)
- tuková buňka: - syntéza triacylglycerolů (TG)
  - ukládání tuku v tukových buňkách
- hladovění: - mastné kyseliny se uvolňují (z TG v adipocytech) zpět do krve
- resyntéza TG: tuková tkáň, játra, tenké střevo
mléčná žláza

Odbourání mastných kyselin

β - oxidace

Lokalizace: mitochondrie (multienzymový komplex)

Průběh: - aktivace MK navázáním na CoA (cytoplasma)

- transport MK do mitochondrie ve vazbě na karnitin

- opakující se sled reakcí: β - oxidace

• dehydrogenace (vznik FADH_2)

$\Rightarrow$ RŘ (2ATP)

• hydratace

• dehydrogenace (vznik NADH)

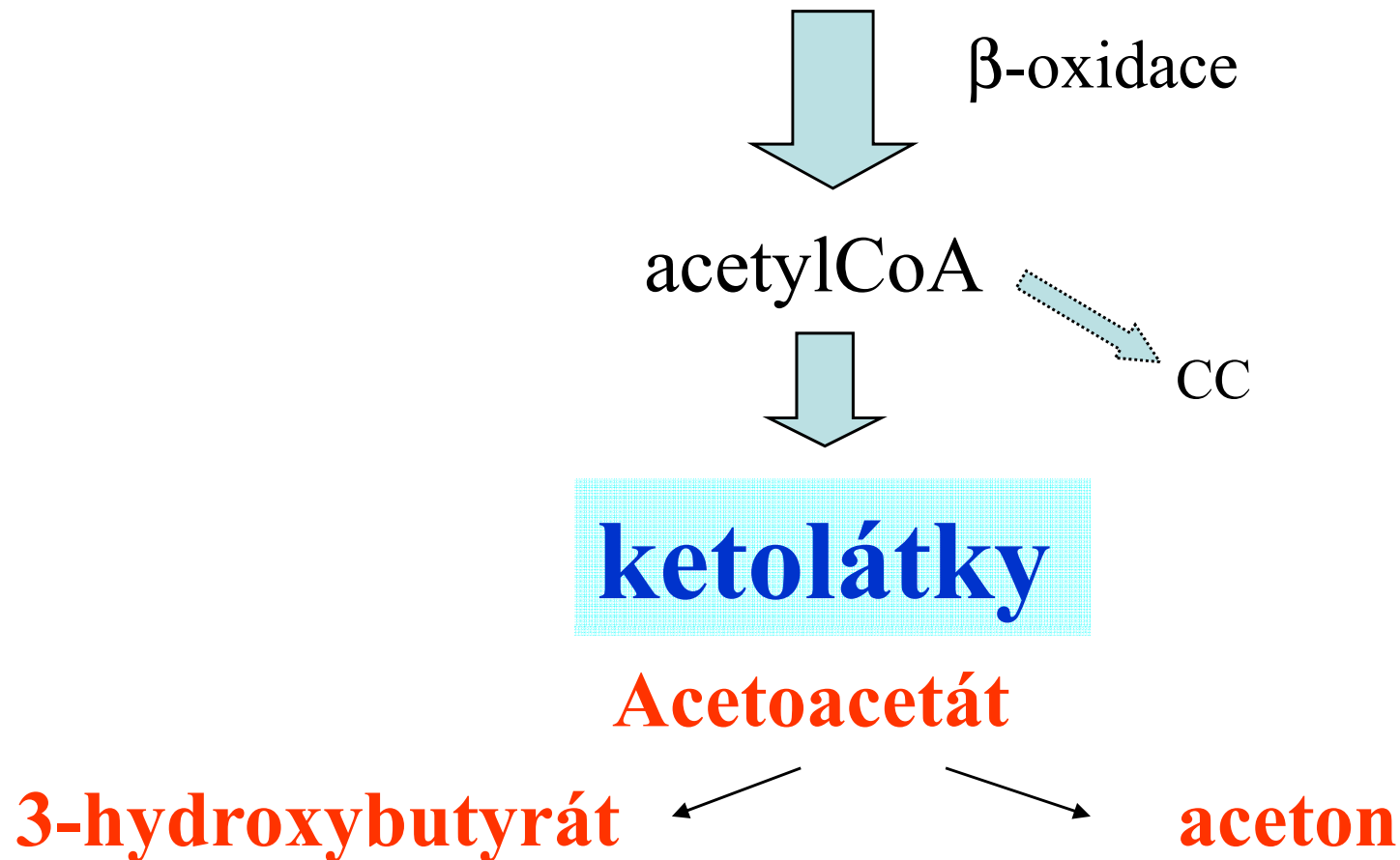
$\Rightarrow$ RŘ (3ATP)

• odštěpení **acetyl-CoA**

$\Rightarrow$ CC (12 ATP)

Postupné zkracování MK o 2 C

Zvýšené odbourání MK

Význam: ve vodě rozpustné „palivo“ (některé periferní tkáně)

Využití: extrahepatální tkáně - př. mozek

Nadprodukce: hladovění či nekompenzovaný diabetes mellitus
vznik ketoacidosisy

Biosyntéza mastných kyselin

Lokalizace: cytoplasma (až na kyselinu palmitovou)
(elongace MK - ER a mitochondrie)
(desaturace – ER)

Průběh: - výchozí látka - acetylCoA

- zvrát β - oxidace (odlišné enzymy)

- opakující se sled čtyř reakcí:

- spojování a redukce acetylCoA
- stejné meziprodukty jako při β -oxidaci
- 2 NADPH a 1 ATP (na připojení 1 acetylCoA)

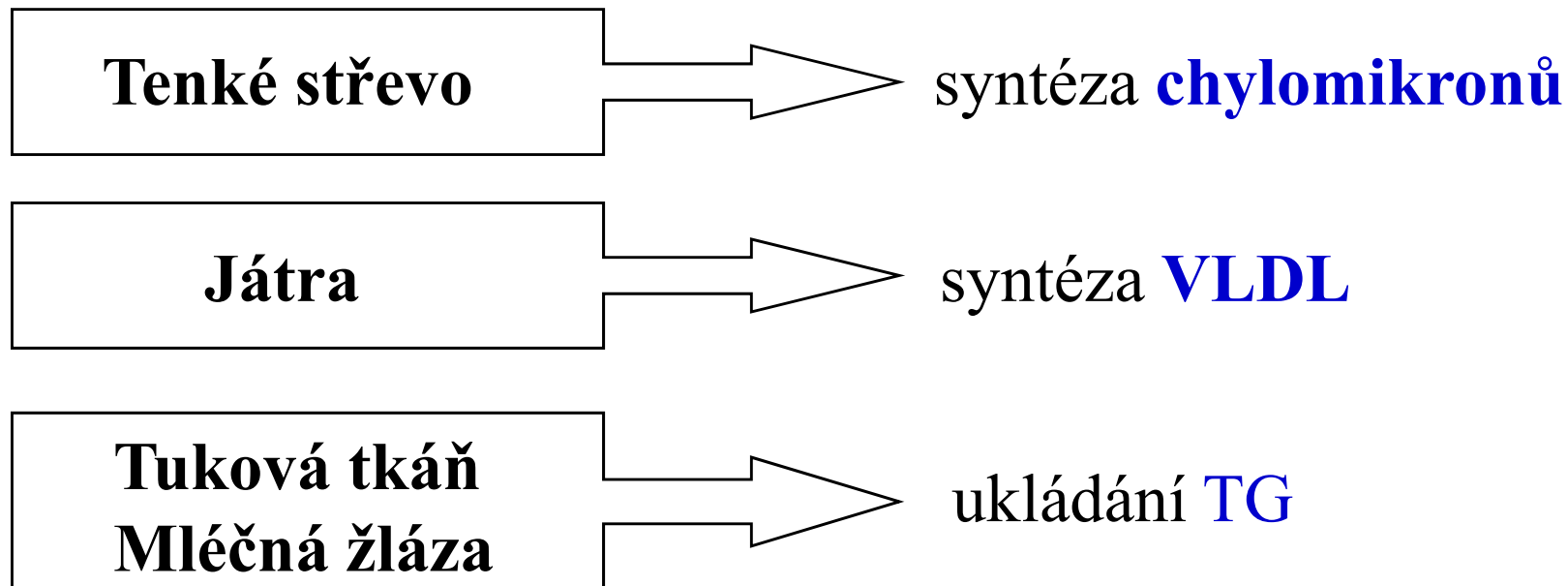
Postupné prodlužování MK o 2 C

Biosyntéza triacylglycerolů

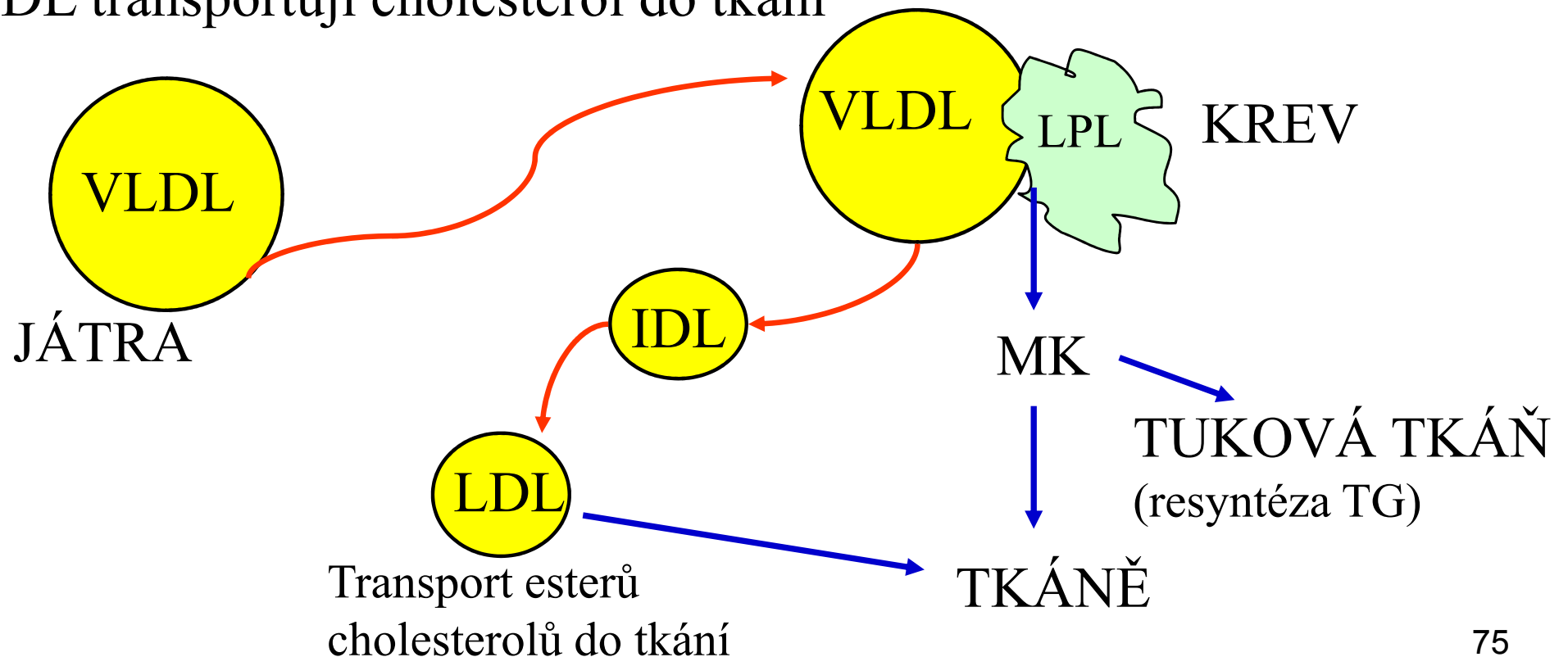
Lokalizace syntézy TG

Význam

Metabolismus VLDL

- syntéza VLDL v játrech
- VLDL obsahují: TG+ CHOL + CHE + PL + apoproteiny
- na VLDL v krvi působí LPL: uvolňují se MK a glycerol
- mastné kyseliny přecházejí do tkání a do tukové tkáně (resyntéza TG)
- z VLDL se stávají LDL (obsahují CHE).
- LDL transportují cholesterol do tkání

Metabolismus cholesterolu

Příjem: 500 mg/ den - živ. tuky, žloutek, maso, játra
500 mg/ den – biosyntéza

Transport cholesterolu v krvi: v lipoproteinech

- v **chylomikronech** (po příjmu potravou) do jater,
z jater ve **VLDL**
- v **LDL** : transport cholesterolu **do tkání**
- v **HDL** : transport cholesterolu z tkání **zpět do jater**

Vylučování cholesterolu: játry

- přeměna žlučové kyseliny, vyloučení žlučí (0,5g/den)
- vyloučení nezměněného cholesterolu žlučí (0,5g/den)
- přeměna na steroidní hormony (nepatrná část)

Cholesterol a riziko kardiovaskulárních onemocnění

Hodnota cholesterolu v plasmě: **< 5 mmol/l**

- Zvýšený cholesterol v plasmě → další stanovení:

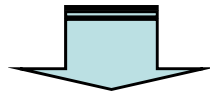
podíl CHOL v frakci HDL a LDL

- zvýšený LDL-cholesterol: riziko
- zvýšený HDL-cholesterol: dobré

Vysoká hladina LDL-cholesterolu

- Příčiny:** - zvýšený příjem cholesterolu potravou,
- mutace LDL receptorů
- modifikace LDL (oxidační stres, diabetes ...)

LDL může pronikat porušenou stěnou cévní výstelky

Je pohlcován makrofágy - vznikají **pěnové buňky**

Ty se stávají základem **aterosklerotického plátu**, který zužuje průchodnost cévy

Eliminace zvýšené hladiny cholesterolu

- **snížení příjmu CHOL** potravou (dieta)
- **potlačení syntézy CHOL** (inhibitory enzymů jako léky – statiny)
- **snížení resorpce CHOL** a žlučových kyselin - vláknina v potravě
léky – pryskyřice (anexy – váží žlučové kyseliny) a zabraňují
tak resorpci žlučových kyselin

Metabolismus proteinů

Trávení proteinů

Schematicky

Žaludek → duodenum → tenké střevo →.....

Ústní dutina: žádné trávení bílkovin

Žaludek: sekrece HCl – denaturace bílkovin, aktivace pepsinogenu

pepsin – štěpení proteinu na polypeptidy
chymosin - štěpení mléčné bílkoviny

Tenké střevo :

trypsin, chymotrypsin, elastasa:

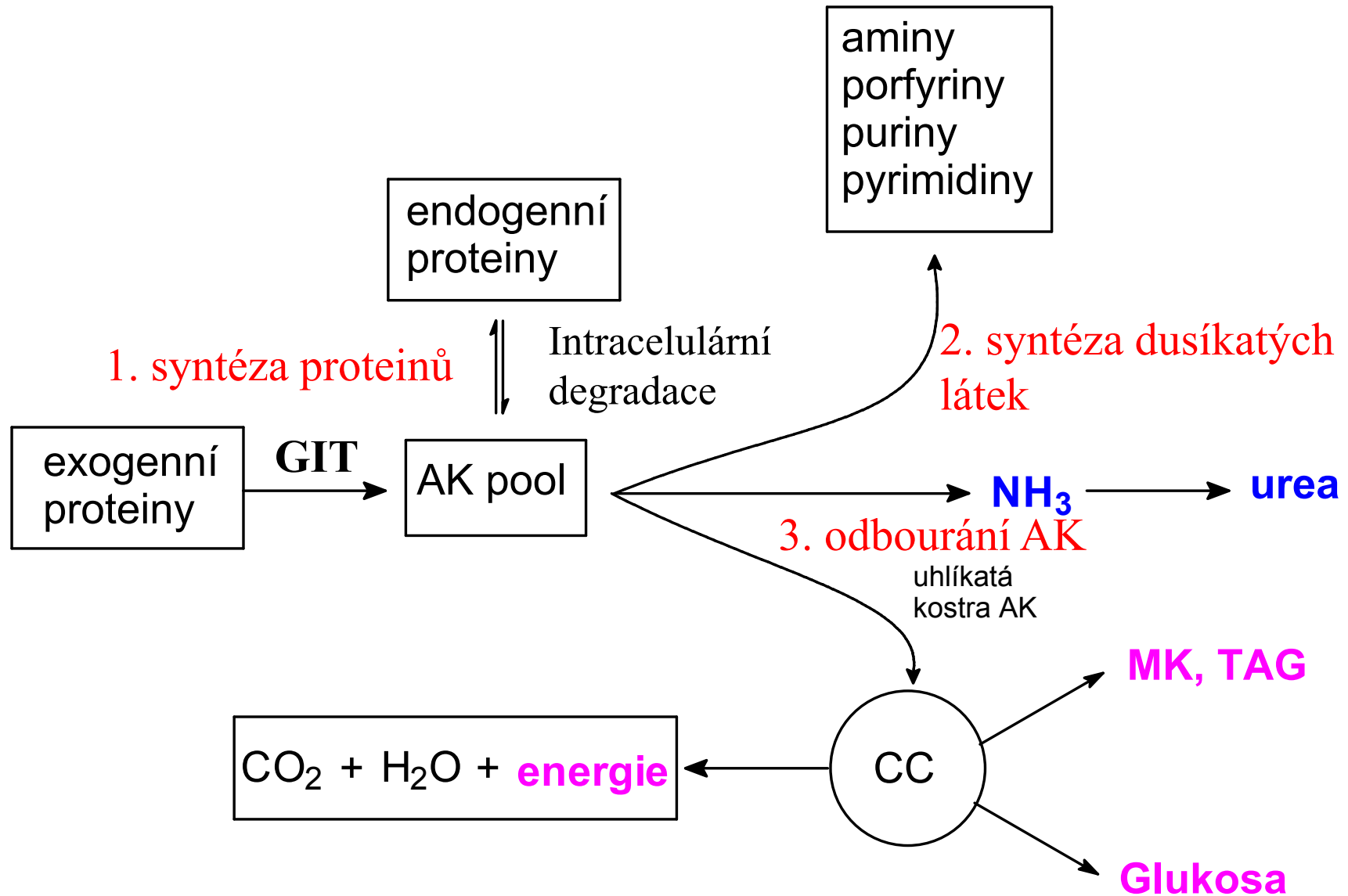
štěpení polypeptidů na kratší polypeptidy

další enzymy (karboxypeptidasy, aminopeptidasy)

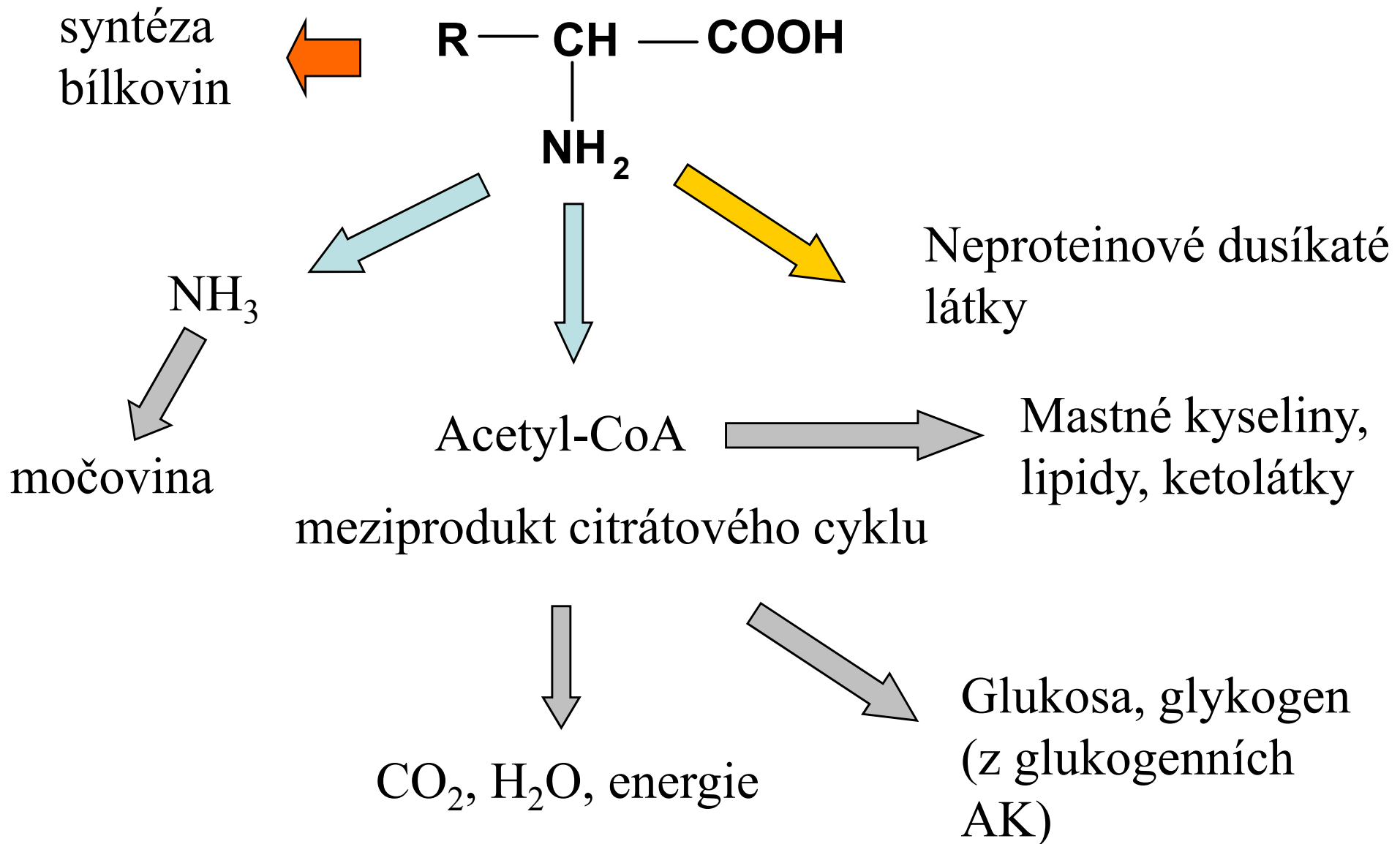
dokončení štěpení na aminokyseliny

resorpce aminokyselin (AK) z trávicího traktu

Přehled metabolismu proteinů

Přehled metabolismu AK

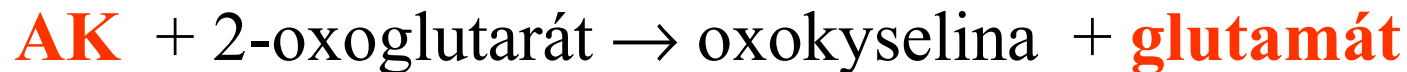
Obecné rysy metabolismu AK

- AK je zabudována do **bílkoviny**
- AK je přeměňována na jinou **dusíkatou látku**
např. dekarboxylací vznikají aminy, AK nebo její část se zabuduje do skeletu purinů nebo pyrimidinů
- AK je **odbourávána**
odstraňuje se aminoskupina, AK se přeměňuje na acetylCoA nebo jiný meziprodukt citr. cyklu

Odbourání AK

Jak se zbaví AK aminoskupiny?

- Transaminační reakce (nejčastěji) - katalyzované aminotransferázami
(kofaktor-pyridoxal fosfát: zdroj vitamin B₆)

Jak se zbaví glutamát aminoskupiny?

- Oxidační deaminace glutamátu glutamátdehydrogenázou

Jak se odstraní amoniak ?

NH₃ je toxický !

- **Syntéza močoviny: játra** ureosyntetický cyklus

Spotřeba **3ATP** na syntézu 1 mol močoviny

Močovina (urea) je krví transportována do ledvin a vylučována **močí**.

- zvýšená močovina v séru: porucha funkce ledvin (syndrom urémie)
- snížená močovina v séru: těžké jaterní poruchy (jaterní kóma)

- Syntéza glutaminu: Ve tkáních, kde neprobíhá syntéza močoviny se syntetizuje glutamin. Glutamin je transportní forma NH₂ skupiny
- Syntéza alaninu: Amoniak vznikající ve svalu může být transportován i pomocí alaninu, který vzniká transaminací z pyruvátu. Alanin se pak transportuje do jater.

Dusíková bilance

$$\Delta N = \text{příjem N /den} - \text{výdej N /den}$$

Příjem N - bilancuje se množství přijatých bílkovin.

Výdej N - počítá se na základě koncentrace močoviny v moči

Pozitivní dusíková bilance: $\Delta N > 0$ růst, těhotenství, rekonvalescence

Negativní dusíková bilance: $\Delta N < 0$ metabolický stres, snížený příjem proteinů, těžké infekce, horečnatá onemocnění, operace, popáleniny

Vyrovnaná dusíková bilance: $\Delta N \approx 0$ fyziologický stav dospělého

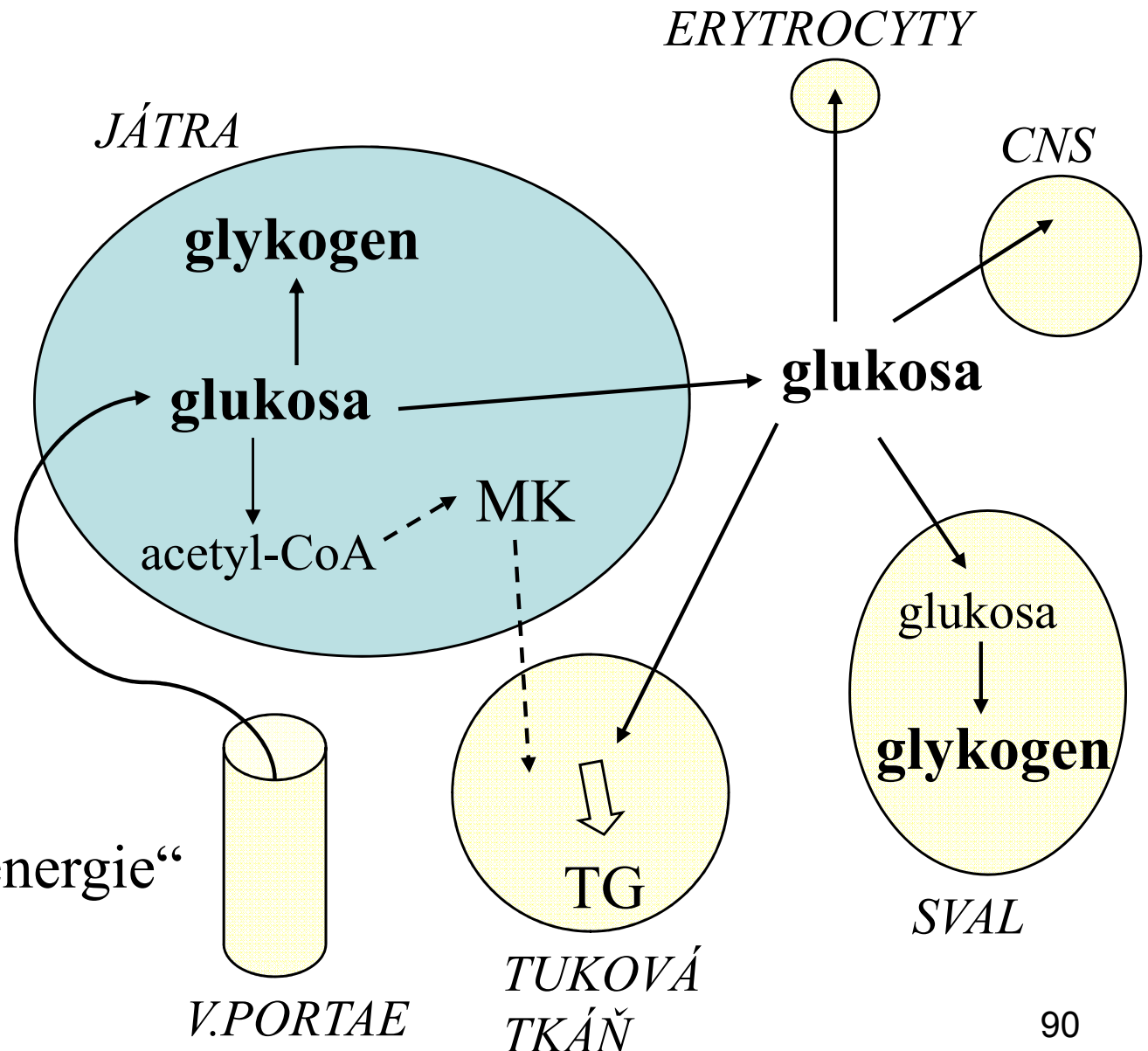

Metabolismus za různých stavů

Metabolismus glukosy po jídle

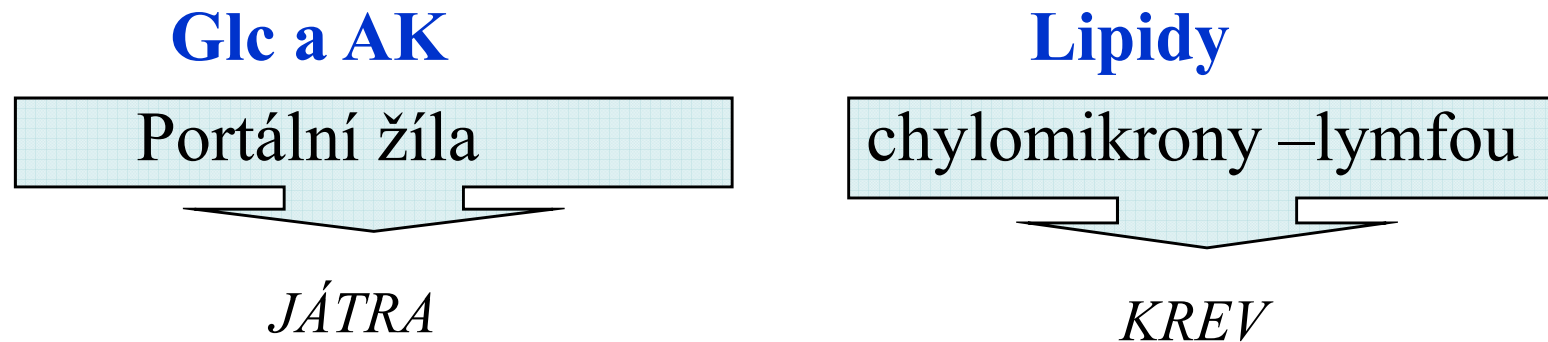
Inzulin

- glukosa – zdroj energie
  - většina tkání
  - probíhá glykolýza
- ukládání glukosy
  - syntéza glykogenu
  - zásoba energie
- tvorba MK
  - syntéza lipidů
  - „tloušťnutí“ – zásoba energie“

Resorpční fáze

INZULIN

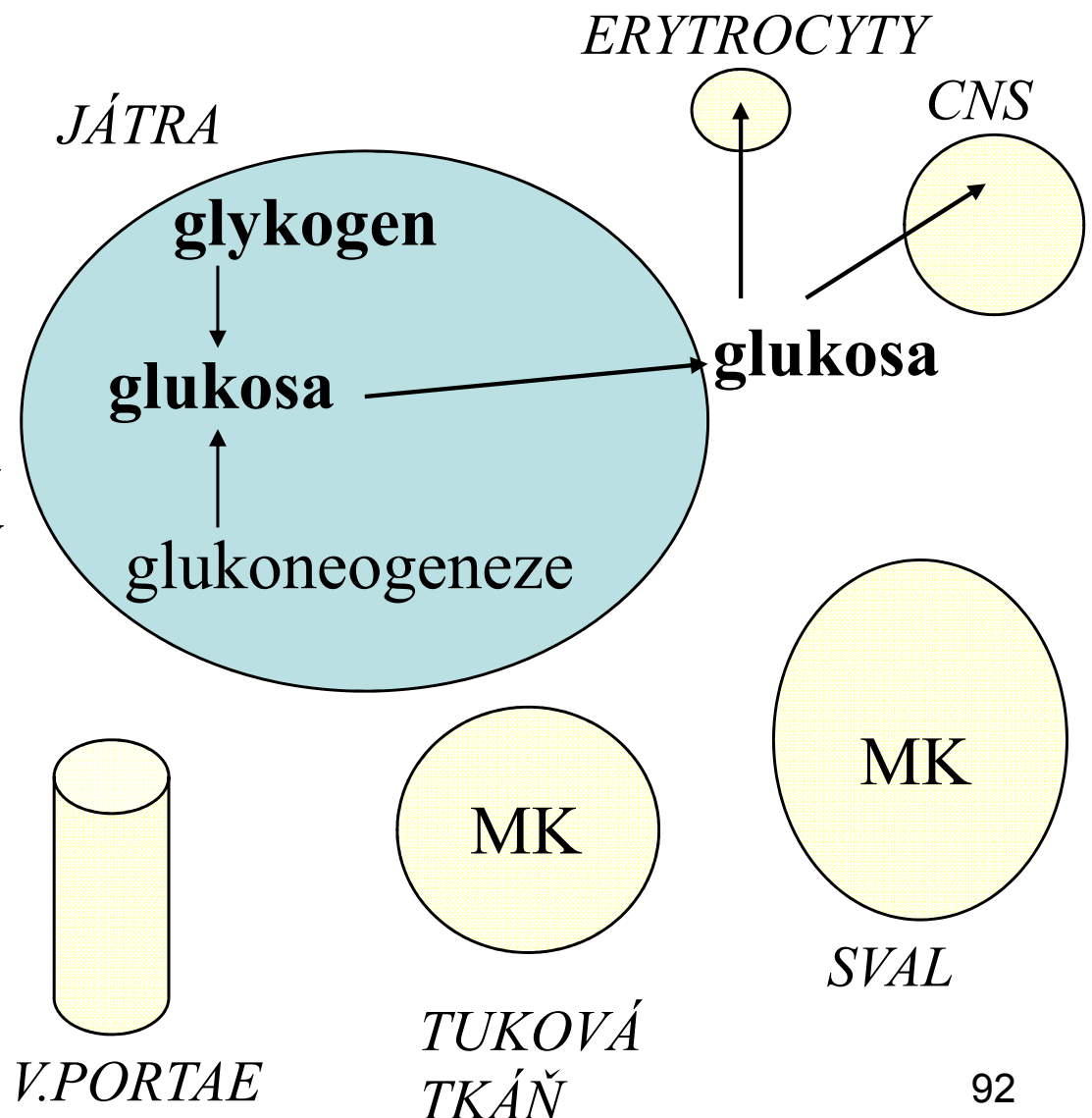
- **Játra:** glc - glykolýza → acetyl CoA
acetylCoA do CC a na syntézu MK (TG do VLDL)
- syntéza glykogenu
- **Krev:** transport glc do tkání (sval-syntéza glykogenu, tukové buňky, CNS, ery)
chylomikrony - v periferních tkáních LPL-uvolnění MK
(MK vychytávány tukovými buňkami – TG)
AK – pro tkáně syntetizující bílkoviny

Metabolismus glukosy

delší dobu po jídle a při hladovění

Glukagon (stresové hormony)

- glukosa – nedostatek
  - organismus „šetří“ glukosou
  - nutno udržet hladinu glukosy
- dodání glukosy
  - glykogenolýza
  - glukoneogeneze
- glukosa - zdroj energie
  - erytrocyty, CNS
  - (ostatní tkáně - využití MK)

Postresorpční fáze - hladovění

GLUKAGON

Příjem ~~živin~~, chylomikrony, glc ↓,

! Udržet hladinu glukosy v krvi !

- **několik hodin po jídle**
  - glykogenolýza – glc doplňována do krve
  - většina tkání (mimo CNS, ery) – metabolizují MK (místo glc)
  - lipolýza v tukových buňkách – uvolnění MK do krve

Postresorpční fáze - hladovění

➤ **hladovění (24-36hod)**

glukoneogeneze – zdroj glc v krvi

odbourání svalových bílkovin – zdroj glukogenních AK

tukové buňky – odbourání TG – uvolnění MK do krve

většina tkání (mimo CNS, ery) – metabolizují MK

MK – odbourány v játrech (acetylCoA) – syntéza ketonových látek
tkáně, i CNS (mimo ery) – metabolizují ketonové látky

➤ **hladovění dny až týdny**

adaptace organismu – omezení spotřeby energie

omezení proteolýzy

syntéza ketonových látek (limitovaná)

zdroj energie – MK (dostupnost MK limituje délku hladovění)

Patologické stavy

Diabetes mellitus

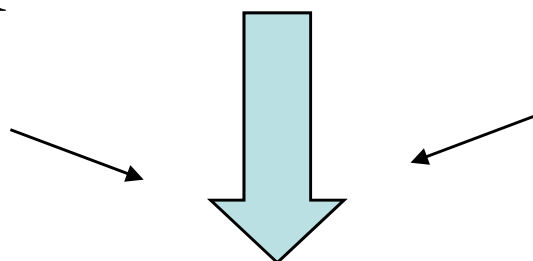
Absolutní nebo relativní **nedostatek inzulínu**

Nadbytek glukagonu

- Štěpení glykogenu
- Glukoneogeneze
- Uvolňování MK z tukové tkáně

Nedostatek inzulínu

- Glukosa nevstupuje do buněk svalů, tukové tkáně

Diagnostický nález

Vysoká hladina glukosy v krvi

Glukosa v moči – glukosurie

Tvorba ketonových látek – ketoacidosa

(aceton v moči a dechu)

Dlouhodobé komplikace při diabetu

Neenzymová glykace proteinů

glukosa se váže na koncové $-NH_2$ skupiny proteinů

- změna vlastností glykovaných proteinů
- tvorba volných radikálů během glykace

Glykovaný hemoglobin

Využití pro diagnostiku diabetu

Diagnostika diabetu

- **Hodnota glykemie**   Ref.hodnota: 3,3-5,6 mmol/l

Kritické hodnoty glykemie:

nalačno

kdykoli po jídle

7 mmol/l krev

10 - 11 mmol/l krev

8 mmol/l plazma

12 mmol/l plazma

Stanovení : diagnostické proužky – osobní glukometr
analyzátory

Glukometry

Accu-Chek ®

Glukotrend 2

Accutrend® GCT

Postup práce
s glukometrem

- **Glykovaný hemoglobin HBA_{1c}**

monitoruje hladinu glukosy během uplynulých 40-60 dní

Ref.hodnoty: 2,8-4,0 % celkového hemoglobinu

Kriteria kompenzace diabetu:

Výborná.....	< 4,5 %
Uspokojivá	4,5- 6,0 %
Neuspokojivá.....	> 6,0 %

Stanovení : analyzátory

- **Glukosový toleranční test**

(v případě hraničních hodnot glykemie)

Po předchozím lačnění je pacientovi podána glukosová zátěž (75 g/300 ml vody)

Sleduje se hladina glukosy po 1 a 2 h

Normální tolerance glukosy

Porušená tolerance glukosy

Diabetes mellitus

- **Další stanovení**

mikroalbuminurie (diabetická nefropatie)

Stanovení v moči

Diagnostické proužky: analýza významných komponent moče
např.: glukosa, ketolátky

Diagnostické proužky Micral II :
hodnocení mikroalbuminurie

